

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА
(повне найменування вищого навчального закладу)

ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ЕКОНОМІКИ
(повне найменування інституту, факультету)

Кафедра: публічного управління та адміністрування
(повна назва кафедри)

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему: «Управління соціально-економічним
потенціалом регіону
(на прикладі Старокостянтинівського району)

Виконала: студентка магістратури за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування заочної форми навчанням Пасічник А. С.

Керівник: Щепанський Е. В., завідувач кафедри, доктор наук з державного управління, доцент

Рецензент: _____

Анотація

Пасічник А. С. Управління соціально-економічним потенціалом регіону (на прикладі Старокостянтинівського району). – Рукопис.

У магістерській роботі запропоновано розв'язання актуального наукового завдання, що полягає у розв'язанні проблеми оцінювання, формування і державно-регуляторного забезпечення розвитку соціально-економічного потенціалу регіону.

Для цього розкрито зміст соціально-економічного потенціалу регіону під яким слід розуміти сукупну здатність галузей економіки регіону виробляти продукцію, здійснювати капітальне будівництво, перевезення вантажів, надавати необхідні послуги населенню, який визначається досягненням науки і техніки, обсягом виробничих потужностей, наявністю транспортних засобів, економічно активного населення, якістю їхньої професійної підготовки, ступенем розвитку галузей сфери обслуговування населення.

Визначено, що соціально-економічний потенціал регіону складається з таких елементів: управлінського потенціалу, трудового потенціалу, інтелектуального потенціалу, соціального потенціалу, фінансового потенціалу, виробничого потенціалу, інноваційного потенціалу, інфраструктурного потенціалу, інвестиційного потенціалу, природно-ресурсного потенціалу.

Розроблено концептуальні засади Стратегії розвитку Старокостянтинівського району, реалізація якої забезпечить цілеспрямований і пропорційний розвиток регіону, за рахунок пошуку власних джерел саморозвитку та залучення коштів для розширення використання і розвитку соціально-економічного потенціалу, що сприятиме підвищенню ефективності суспільного виробництва, створенню рівних умов проживання населення.

Ключові слова: управління, потенціал, соціально-економічний потенціал, соціально-економічний розвиток, регіон, стратегія.

SUMMARY

Pasichnyk A.S. Management of socio-economic potential of the region (on the example of Starokostiantyniv district). - Manuscript.

The master's thesis proposes the solution of an urgent scientific problem, which is to solve the problem of evaluation, formation and state-regulatory support for the development of socio-economic potential of the region.

To do this, the content of the socio-economic potential of the region is revealed, which should be understood as the total capacity of the region's economy to produce products, carry out capital construction, transportation of goods, provide necessary services to the population, determined by science and technology, production capacity, population, the quality of their training, the degree of development of public service industries.

It is determined that the socio-economic potential of the region consists of the following elements: managerial potential, labor potential, intellectual potential, social potential, financial potential, production potential, innovation potential, infrastructure potential, investment potential, natural resource potential.

The conceptual principles of the Starokostiantynivskyi District Development Strategy have been developed, the implementation of which will ensure purposeful and proportional development of the region by finding own sources of self-development and raising funds to expand the use and development of socio-economic potential.

Key words: management, potential, socio-economic potential, socio-economic development, region, strategy.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ.....	8
1.1. Зміст та складові елементи соціально-економічного потенціалу регіону.....	8
1.2. Методичні підходи до оцінювання основних складових соціально- економічного потенціалу регіону.....	17
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА СТАНУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТАРОКОСТЯНТИНІВСЬКОГО РАЙОНУ.....	24
2.1. Аналіз сучасного стану соціально-економічного розвитку Старокостянтинівського району.....	24
2.2. Тенденції розвитку зовнішньоекономічних зв'язків регіону.....	35
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТАРОКОСТЯНТИНІВСЬКОГО РАЙОНУ.....	42
3.1. Удосконалення механізму забезпечення соціально-економічного розвитку регіону.....	42
3.2. Концептуальні засади формування стратегії розвитку соціально- економічного потенціалу регіону.....	50
ВИСНОВКИ.....	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	64
ДОДАТКИ.....	73

ВСТУП

Актуальність теми. Протягом останніх років регіональна проблематика соціально-економічного розвитку України стала надзвичайно гострою. Трансформаційні процеси, що відбуваються в Україні, наслідки фінансово-економічної кризи, диспропорції стосовно концентрації економічного потенціалу регіонів, асиметрія їхнього соціально-економічного функціонування, зумовлюють нагальну необхідність глибоких досліджень особливостей регіонального розвитку, обґрунтування пріоритетних секторальних напрямів і формування відповідних механізмів управління.

Нинішній соціальний, економічний та екологічний стан регіонів став наслідком загально-перманентної кризи країни. Маючи потужний соціально-економічний потенціал, Україна та її регіони залишаються неспроможними повною мірою реалізувати потенційні можливості господарської системи.

Аналіз соціально-економічного потенціалу регіональних утворень є однією з базових проблем подальшого розвитку держави. Головним у цьому процесі стає встановлення чинників та вивчення умов поліпшення ефективності формування і використання наявного соціально-економічного потенціалу, визначення перспективних шляхів його розвитку на основі сучасних ринкових механізмів, регіональної політики та процесів державного регулювання.

Існує багато теоретичних і методичних розробок, пов'язаних з оцінкою окремих складових соціально-економічного потенціалу та ефективності їх використання. Вирішенню окремих задач цієї проблеми присвячені роботи вітчизняних провідних вчених-економістів: Анчишкіна А.І. [5], Балацького О.Ф. [8], Гапоненка А.Л. [14], Гутмана Г.В. [18], Давискіби К.В. [19], Дорогунцова С.І. [22], Жулавського А.Ю. [24], Калининкова И.О. [30], Любченко О.М. [40] та інших.

Водночас неефективність використання ресурсів і внутрішніх резервів більшості регіонів зумовлена як недоліками формування і оцінювання соціально-економічного потенціалу і його ролі в сучасному виробничому

процесі, так і невідповідністю сучасних механізмів регулювання стратегічним цілям прогресивного розвитку. Підвищення ефективності використання соціально-економічного потенціалу регіону нерозривно пов'язано з удосконаленням методології обґрунтування вибору стратегії гармонійного (стійкого) розвитку і його комплексної оцінки.

Мета та завдання роботи. Метою магістерської роботи є розробка теоретико-методичних підходів і практичних рекомендацій щодо розвитку соціально-економічного потенціалу регіону в умовах трансформаційних змін.

Для досягнення мети в магістерській роботі поставлені такі **завдання**:

- розглянути еволюцію теоретичних положень щодо розвитку соціально-економічного потенціалу регіону та визначити з позицій системного підходу структурні елементи соціально-економічного потенціалу регіону;
- обґрунтувати науково-методичні підходи до оцінювання основних складових соціально-економічного потенціалу регіону;
- провести аналіз сучасного стану соціально-економічного розвитку Старокостянтинівського району;
- виявити тенденції розвитку зовнішньоекономічних зв'язків регіону;
- обґрунтувати механізми забезпечення ефективного використання соціально-економічного потенціалу регіону;
- розробити концептуальні засади стратегії гармонійного (сталого) розвитку соціально-економічного потенціалу Старокостянтинівського району.

Об'єктом дослідження є процес розвитку соціально-економічного потенціалу регіону в умовах трансформації господарського комплексу регіону.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та організаційно-практичні засади розвитку соціально-економічного потенціалу на регіональному рівні.

Методи дослідження. Теоретичною основою дослідження стали наукові праці вітчизняних і закордонних учених, присвячені проблематиці дослідження.

Для досягнення поставленої мети в роботі було використано такі

методи: *логіко-теоретичного узагальнення і порівняння* – для уточнення поняття «соціально-економічний потенціал регіону»; *системно-структурного аналізу* – для виявлення структурних елементів соціально-економічного потенціалу регіону і дослідження їх взаємозв'язку; *статистико-економічний* – для аналізу розвитку складових соціально-економічного потенціалу регіону; *абстрактно-логічний* – для обґрунтування механізмів ефективного управління соціально-економічним розвитком тощо.

Інформаційною базою дослідження є наукова вітчизняна і зарубіжна література з теми дослідження, нормативно-правові акти України, міжнародні правові акти, аналітичні та звітні документи.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що запропоновані теоретико-практичні рекомендації і результати дослідження можуть бути використані центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування при оцінюванні стану соціально-економічного розвитку окремих територій, обґрунтуванні стратегічних напрямів їх розвитку та прийнятті виважених стратегічних рішень.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

1.1. Зміст та складові елементи соціально-економічного потенціалу регіону

Актуальність проблем розвитку соціально-економічного потенціалу регіону на сучасному етапі набуває особливого значення і є умовою ефективних соціально-економічних трансформацій в регіоні на тлі посилення інтеграційних процесів, що підсилюється тією умовою, що економіка України перебуває у стані транзитивності. Транзитивна економіка характеризується міжсистемними перетвореннями, що відображають перехід від однієї якості економічної системи до іншої як наперед визначеного, бажаного стану соціально-економічного розвитку; динамічною нерівновагою, всеохоплюючим, системним характером трансформаційних процесів; одноразовими змінами, пов'язаними з подоланням певного стану; часовими рамками, визначеними в гаслах економічної політики.

Соціально-економічний потенціал як економічна категорія відображає складні, багатоаспектні, агреговані і консолідовані економічні процеси, зв'язки та відносини. Саме поняття «соціально-економічний потенціал» об'єднує трактування понять «потенціал» і «соціально-економічний».

Термін «потенціал» (від лат. *potentia* – сила) означає – джерела, можливості, засоби, запаси, які можуть бути використані для рішення будь-якої задачі, досягнення визначеної цілі; спроможності окремої особи, суспільства, країни в визначеній області [13, с. 236].

У етимологічному значенні термін «потенціал» походить від латинського слова «*potentia*», що означає можливість, потужність, приховані можливості. У словнику іноземних слів Васюкова І.А. розглядається тлумачення терміну як потужність, сила [75, с.354].

У Великій Радянській Енциклопедії приводиться визначення терміну

«потенціал» як «засобів, запасів, джерел, що є в наявності і можуть бути мобілізовані, приведені в дію, використані для досягнення певної мети, здійснення плану, рішення якої-небудь задачі; можливості окремої особи, суспільства, держави в певній області» [12].

Багатозмістовне трактування змісту терміну «потенціал» дає змогу застосувати його до різних галузей науки і діяльності людини залежно від того, про яку силу, засоби, запаси, джерела йде мова. Це трактування містить в собі два аспекти: наявність ресурсів і цільову спрямованість їх використання.

В роботах Ю.Г. Одегова, В.Б. Бичина, К.Л. Андрєєва, А.С. Юзефовіча, А. Задоя, поняття «потенціал» розглядають як здатність ресурсів певного рівня системи виконувати поставлені цілі і задачі [25, с. 13].

Принциповою відмінністю між термінами «ресурси» і «потенціал» є те, що ресурси існують незалежно від суб'єктів економічної діяльності, а потенціал окремого підприємства в цілому невіддільний від суб'єктів діяльності. Тобто «потенціал», окрім матеріальних і нематеріальних засобів, включає здібності працівника, колективу, підприємства, суспільства в цілому до ефективного використання наявних коштів або ресурсів [85].

Муравський С., визначаючи потенціал як силу, здатність і можливість досягнення певної мети, відзначає багатогранність даного поняття, оскільки воно охоплює не тільки матеріальні джерела, засоби, запаси, але і духовні якості людей, залучених в процес праці, форми організації і взаємодії працівників, сам технологічний процес в часі і просторі. До складу ресурсного потенціалу він включає сукупність природних, техногенних, матеріальних елементів, які можуть бути використані людиною для своєї життєдіяльності і залучені в процес праці для виробництва різних благ. Крім того, до складу ресурсного потенціалу входить і сама людина як складовий елемент природи, здатний до природного відтворення і бере безпосередню участь в безперервному процесі обміну речовин [43, с. 53].

В різних джерелах йде мова про «економічний потенціал» чи про

«соціально-економічний», хоча межі між цими термінами, на думку багатьох науковців, є досить нечітким, тому зазвичай, коли мова йде про економічний потенціал, багато авторів розуміють соціально-економічний потенціал. Виокремлення соціального потенціалу з економічного спричинене наданням соціальному потенціалу більшого значення, ніж це було раніше.

У визначенні поняття «економічний потенціал», його сутності, складу і внутрішньої структури існують значні розбіжності. Можна виділити декілька підходів до розуміння сутності даної категорії.

По-перше, соціально-економічний потенціал як сукупна здатність економіки країни (регіону), його галузей, підприємств, господарств здійснювати виробничо-господарську діяльність, випускати продукцію, товари, послуги, задовольняти запити населення, суспільні потреби, забезпечувати розвиток виробництва і споживання [10]. По-друге, економічний потенціал розглядається як сукупність наявних ресурсів [88, с.10]. По-третє, економічний потенціал ототожнюють з іншими категоріями, зокрема «економічна потужність» [27, с.142], «виробничий потенціал» [16, с.96].

Прихильники наступного підходу розглядають економічний потенціал як результат економічних і виробничих відносин між суб'єктами господарської діяльності [71], що, на нашу думку, не розкриває повної суті даної категорії.

В Економічній енциклопедії під економічним потенціалом розуміється спроможність економіки країни, підприємств, господарств здійснювати виробничо-економічну діяльність, випускати продукцію, товари, послуги, задовольняти потреби населення, забезпечувати розвиток виробництва та споживання [92, с. 588].

На думку угорського вченого Яноша Корнаї не потрібно за всяку ціну прагнути до максимального використання суспільно-економічного потенціалу. Це не має сенсу, оскільки при наближенні до повного використання граничні суспільні витрати починають перевищувати граничну суспільну

вигоду [39, с. 305].

Муфтахутдінова Х.Р. під економічним потенціалом регіону розуміє сукупні можливості регіональної економічної системи в цілях оптимального використання наявних ресурсів в процесі соціально-економічних відносин в визначений період часу [45, с. 32].

На думку Горшкова М.Н., економічний потенціал – це соціальна категорія. Він залежить від кількості трудових ресурсів і якості їх підготовки, об'єму виробничих потужностей промисловості і будівництва, виробничої потужності сільського господарства, протяжності транспортних магістралей і наявності транспортних засобів, рівня розвитку галузей невиробничої сфери, досягнень науки і техніки, ресурсів розвіданих корисних копалин, тобто елементів, які формують в сукупності виробничі сили суспільства, а також від величини національного багатства країни [17, с. 61].

Такі розбіжності щодо поняття «економічний потенціал» пов'язані з тим, що кожний із дослідників акцентує увагу на одній або декількох рисах даної категорії. У одних визначеннях робиться акцент на умови і чинники, що визначають величину потенціалу, в інших - на характер суспільно-економічних відносин, в третіх – на результати його використання.

Крім того, ряд авторів розділились в поглядах щодо рівнів, які характеризують економічний потенціал. Одні вважають, що економічний потенціал це, насамперед, досягнутий рівень розвитку системи суспільного виробництва [3, с.130]. Автори іншого підходу [29; 42, с.55] виділяють досягнутий потенціал як сукупність основних фондів і величини валової продукції галузей чи валового внутрішнього продукту країни, створеного при фактично досягнутому організаційному рівні розвитку продуктивних сил і ступеню використання потенційних можливостей виробничого апарату; перспективний економічний потенціал, який розкриває максимальну можливість господарської системи, що визначається як максимально можливий обсяг виробництва матеріальних благ і послуг, які можна досягнути при ідеальних умовах виробництва і оптимальному їх використанні.

Таким чином, поняття «економічний потенціал» включає всі компоненти відтворення на регіональному рівні з врахуванням не тільки його формування в теперішній момент часу, але також можливість інтенсифікації в перспективі, під чим розуміється виявлення резервів і включення якісних факторів регіонального розвитку.

Отже, у нашому дослідженні під соціально-економічним потенціалом регіону будемо розуміти сукупну здатність галузей економіки регіону виробляти продукцію, здійснювати капітальне будівництво, перевезення вантажів, надавати необхідні послуги населенню, який визначається досягненням науки і техніки, обсягом виробничих потужностей, наявністю транспортних засобів, економічно активного населення, якістю їхньої професійної підготовки, ступенем розвитку галузей сфери обслуговування населення.

Категорія «соціально-економічний» потенціал є досить складною системою. Тому для її дослідження необхідно застосувати системний підхід. При дослідженні соціально-економічного потенціалу як системи необхідно виділити такі основні характеристики системи, які необхідно враховувати при його оцінці та рівня використання: подільність, структурованість, цілісність, ієрархічність, функціональність, цілеспрямованість, керованість, самоорганізація. За допомогою системного підходу соціально-економічний потенціал можна структурувати в будь-якому аспекті.

Широке трактування сутнісного змісту категорії «потенціал» дозволяє застосувати його до різних галузей науки і діяльності людини залежно від того, про яку силу, засоби, запаси, джерела йде мова. У роботах, присвячених дослідженню теорії потенціалів, застосовують широке коло визначень потенціалу серед яких: народногосподарський потенціал; економічний потенціал; оборонний потенціал; інтелектуальний потенціал; природно-ресурсний потенціал; науково-технічний потенціал; кадровий потенціал; виробничий потенціал; будівельний потенціал; потенціал інфраструктури; сільськогосподарський потенціал; інформаційний потенціал; організаційний

потенціал; потенціал соціального розвитку; потенціал продуктивних сил і виробничих відносин і ін. [89].

Кількість структурних елементів соціально-економічного потенціалу залежить від ступеня деталізації, особливостей регіонального розвитку. Незалежно від конкретного регіону в його соціально-економічний потенціал входять природно-ресурсний, економічний, соціально-екологічний, соціально-демографічний, трудовий, ідеологічний, науково-технічний, виробничий, аграрний, рекреаційний, інформаційний, організаційний, етнокультурний. Тут також може бути виділено і другі види потенціалів [30, с. 30].

Кожний аспект такого пізнання і аналізу залежить, перш за все, від обраного критерію класифікації внутрішніх елементів економічного потенціалу. На нашу думку, для аналізу соціально-економічного потенціалу регіону можна використовувати наступні структурні ознаки: територія, галузь, ресурс, сфера функціонування, фаза відтворення, міра використання, можливість оцінки. Класична структура соціально-економічного потенціалу регіону приведена у додатку А. Дамо характеристику кожного складового елемента соціально економічного потенціалу регіону.

1. Перш за все необхідно відмітити природно-ресурсний потенціал регіону, який формує його ринкову спеціалізацію і місце в територіальному поділі праці. Розміщення, умови видобутку і характер використання природних ресурсів впливає на зміст і темпи регіонального розвитку [45, с. 31].

2. Виробничий потенціал економічної системи характеризує потенційні можливості виробництва щодо забезпечення максимального випуску продукції, що обумовлений наявними ресурсами і умовами їх використання. В економічній системі регіону виділяють промисловість, сільське господарство, будівництво та інші сфери матеріального і нематеріального виробництва.

3. Будь-яка система розвивається на основі відповідного інформаційного забезпечення. Це також відноситься до соціально-економічного потенціалу регіону, який в якості підсистеми включає інформаційний потенціал.

Підвищення якості управління, включаючи регіональне, потребує інформації і посилення її ролі в соціально-економічному розвитку країни та регіону. Інформація, її створення, зберігання, передача в теперішній час перетворюються в важливу сферу життєдіяльності.

4. Інноваційний потенціал регіону – комплекс економічних, організаційних і соціальних факторів, що визначають граничну (максимальну) здатність регіону самостійно створювати, тиражувати, використовувати створені у себе нововведення, сприймати створені за межами об'єкта інші нововведення, входити у взаємодію з іншими об'єктами для спільного створення й (або) використання нововведень, а також вчасно позбуватися від застарілих у існуючих соціально-економічних і організаційних умовах [39, с.12].

5. Невід'ємним елементом соціально-економічного потенціалу регіону виступає інфраструктурний потенціал. Транспорт, зв'язок, об'єкти паливно-енергетичного забезпечення, об'єкти комунального обслуговування і природоохоронного призначення складають базис системи регіону, розвиток якої обумовлює ефективність його функціонування.

6. Фінансовий потенціал регіону потрібно розглядати як важливий елемент його соціально-економічного розвитку, що має використовуватися при прогнозуванні, плануванні та реалізації державної фінансової політики на рівні регіону.

7. Інвестиційний потенціал регіону характеризується його ресурсними складовими, які дають можливість використання цих ресурсів для відтворення основного капіталу, підвищення рівня конкурентоспроможності і стратегічного успіху підприємств усіх форм власності [22, с. 165].

8. Організація управління економічними і соціальними ресурсами регіону, виявлення і включення організаційних резервів при незначних капітальних витратах перетворюють організаційний потенціал в найважливіше джерело економічного зростання та підвищення добробуту населення.

9. Потенціал соціального розвитку визначається рівнем розвитку

соціальної інфраструктури, що забезпечує ефективну життєдіяльність трудящих, зайнятих у сфері виробництва, і населення, зайнятого у сфері сім'ї та побуту, культури, суспільно-політичного життя. Основними складовими соціального потенціалу регіону є соціально-трудова потенціал та потенціал соціальної інфраструктури. В свою чергу соціально-трудова потенціал складається з субпотенціалів: трудова потенціал, людський потенціал, демографічний потенціал, освітньо-професійний потенціал, а потенціал соціальної інфраструктури включає такі субпотенціали: комунально-побутовий, потенціал забезпечення рівня життя, потенціал відтворення та зберігання рівня життя, культурний потенціал.

Таким чином, синтез існуючих підходів до структури соціально-економічного потенціалу регіону дозволив виділити кілька його елементів (рис.1.1).

У центрі знаходиться населення регіону. Це обумовлено тим, що саме населення за допомогою управлінських структур впливає на всі наявні в регіоні економічні ресурси, перетворюючи їх у засіб задоволення виникаючих потреб.

Соціально-економічний потенціал регіону повинен забезпечувати розширене відтворення та вирішення соціальних проблем, що можливо лише за умови активного функціонування та використання всіх його елементів.

Одним з таких і найбільш важливих, на наш погляд, елементів є організація дієвого механізму управління. Оскільки для ефективного вирішення завдань регіонального розвитку необхідно оцінювати ситуацію в економіці, оптимально використовувати існуючі ресурси, виявляти сильні і слабкі сторони своєї території і, в підсумку, приймати обґрунтовані управлінські рішення. Все це можливо здійснити лише за відповідної адаптивної системи управління. Необхідність швидкої адаптації системи управління до мінливих умов посилюється вимогою постійного підвищення ефективності та результативності діяльності державних структур. Пошук додаткових джерел фінансування, ефективне використання складових

економічного потенціалу, робота з підвищення рівня життя, забезпечення умов для залучення інвестицій і розвитку бізнесу - ось основні напрямки діючої системи управління.

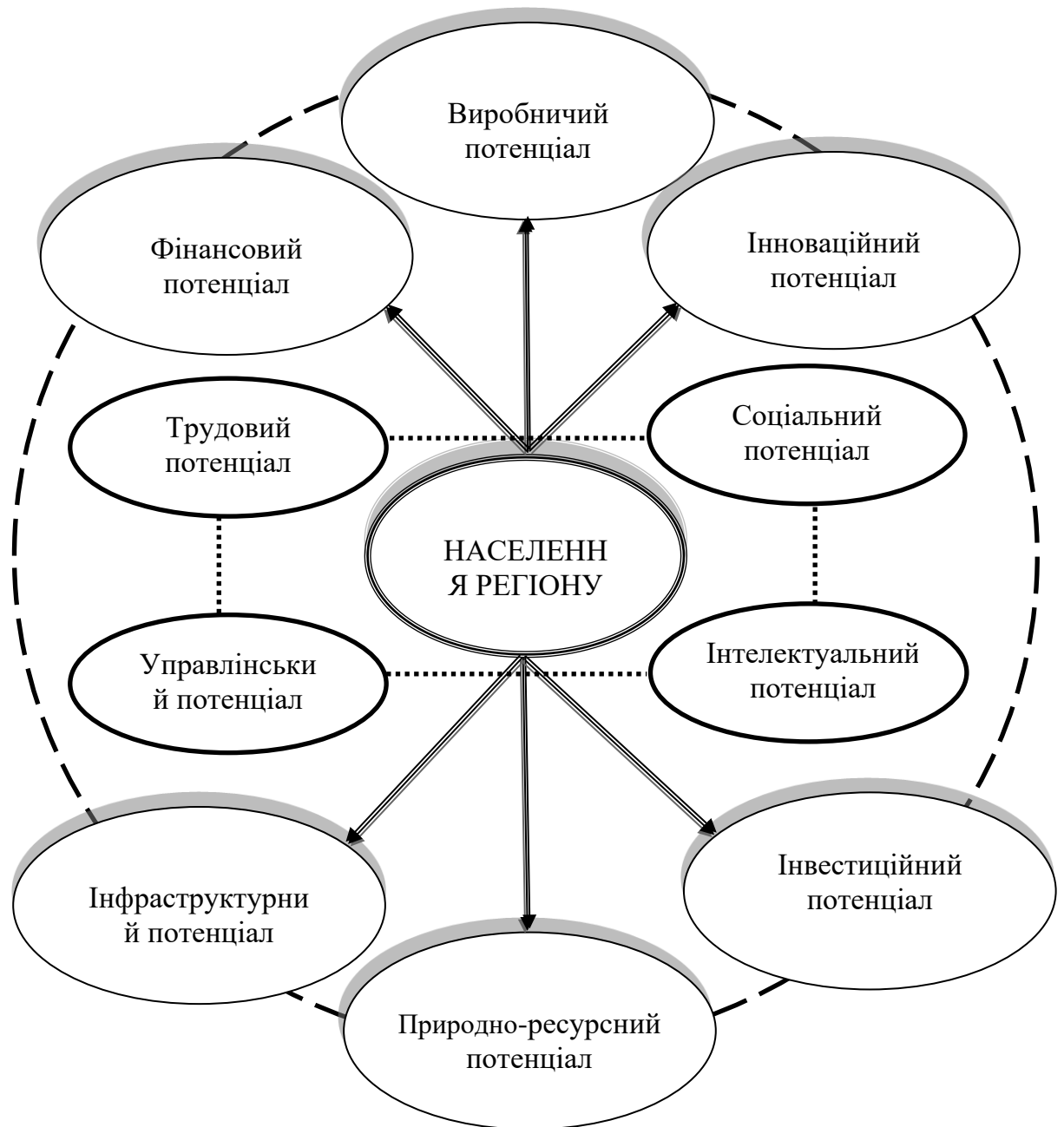

Рис. 1.1. Структурно-логічна схема соціально-економічного потенціалу регіону

Примітка. Складено автором.

При цьому потрібно відмітити, що матеріальна складова соціально-економічного потенціалу регіону, як правило, набуває

грошову оцінку (вартість ресурсів, основних засобів, інвестиції), але інтелектуальний, трудовий, соціальний, управлінський потенціали визначають рівень використання традиційних природно-ресурсного, виробничого, інноваційного, інвестиційного, інфраструктурного, а також фінансового потенціалів.

Таким чином, соціально-економічний потенціал – це складно структурована економічна категорія, яка включає сукупність наявних в регіоні джерел, можливостей і засобів, які можуть бути використані в виробничо-економічній діяльності для випуску продукції, товарів, послуг, забезпечення розвитку виробництва, а також задоволення потреб теперішнього та майбутнього поколінь.

1.2. Методичні підходи до оцінювання основних складових соціально-економічного потенціалу регіону

Для стійкого розвитку економіки регіону потрібний глибокий аналіз соціально-економічного потенціалу, його структурних елементів та їх раціонального використання. Соціально-економічний потенціал регіону залежить від різних видів ресурсів, що складають його структуру, незалежно від того, використовуються вони в виробничому процесі чи ні. Тому важливим моментом є оцінка усіх видів ресурсів регіону у вартісному вигляді, що дає можливість оцінити величину наявних ресурсів, співставити її з іншими показниками соціально-економічного розвитку, визначити структурні елементи та динаміку соціально-економічного потенціалу. Вартісна оцінка соціально-економічного потенціалу може здійснюватися по таких елементах

як: засоби виробництва, матеріальні оборотні кошти, вартість землі, надр, лісів фінансові ресурси при цьому враховуючи функціонування інформаційної та технологічної сфери, соціальної інфраструктури, виробничої інфраструктури, екологічні, географічні та суспільно-політичні фактори соціально-економічного розвитку регіону.

Соціально-економічний потенціал регіону з традиційної точки зору розглядається як сума складових окремих потенціалів. Але так як важко дати оцінку соціально-економічному потенціалу, як складноструктурованої категорії, то вчені пропонують різні методики для оцінки його складових елементів.

Спираючись на наявні розробки [90, с. 49], при дослідженні проблеми кількісного виміру соціально-економічного потенціалу регіону, необхідно виходити із таких концептуальних положень оцінки потенціалу:

- 1) потенціал складається із сукупності ресурсів, які включені або можуть бути включені у виробництво, їх сукупні економічні можливості регіону;
- 2) потенціал є системою функціональних відносин між його складовими як реального, так і ймовірного рівня можливостей, ураховуючи існуючі і перспективні взаємозв'язки;
- 3) потенціал є динамічною системою в просторі і часі, має здатність до мобілізації ефективного використання для досягнення поставленої мети;
- 4) соціально-економічний потенціал повинен досліджуватись та розглядатись і в ресурсному і в результативному напрямі визначенням в його складі активної і пасивної (резервної) частин.

У практиці соціально-економічного прогнозування та стратегічного планування для кількісної оцінки ефективності використання соціально-економічного потенціалу суспільства застосовується система показників, що складається з двох підсистем - підсистеми показників цільової ефективності та підсистеми показників ресурсної ефективності. До першої підсистеми відносяться показники економічних результатів суспільного виробництва в зіставленні з чисельністю населення – валовий внутрішній продукт, валовий

національний продукт, національний доход на душу населення, а також показники обсягу накопичених матеріальних цінностей у розрахунку на душу населення. У підсистему показників ресурсної ефективності входять співвідношення між величиною отриманих результатів і масою ресурсів (продуктивність праці, фондівіддача та ін.).

Для оцінки соціально-економічної ефективності на мезорівні в контексті оцінки використання економічного потенціалу на рівні регіону існує кілька методичних підходів.

Перший підхід до оцінки орієнтований на показники результативності функціонування економічного потенціалу, що може визначатися за одним інтегральним чи кількома окремими показниками, кожний з яких характеризує досягнення тієї чи іншої мети функціонування економічного потенціалу. Однак в останньому випадку виникає проблема необхідності приведення багатьох критеріїв до одного [44, с. 45-48]. На цій основі пропонується варіант узагальнюючої оцінки результативності економічної системи. Економічний потенціал розглянемо як суму окремих потенціалів. Для вартісного виразу використовуються статистичні дані щодо показників розвитку окремих потенціалів України. ВВП охоплює результати економічної діяльності підприємств, організацій, закладів і окремих осіб, незалежно від їх державної приналежності та громадянства, які зайняті підприємництвом на території даної країни. Економічний потенціал країни характеризує можливості національної економіки виробляти матеріальні блага, надавати послуги, задовольняти економічні потреби суспільства [23].

Оцінка залежності між валовим внутрішнім продуктом та соціально-економічним потенціалом зводиться до наступної системи показників оцінки економічного потенціалу на макрорівні [44, с. 45-48] :

1. Індикатор ефективності використання окремого потенціалу i -го виду:

$$IEP = P_i / EP_i, \quad (1.1)$$

де P_i - річний доход від використання i -го виду економічного ресурсу;

EP_i - економічна оцінка потенціалу i -го виду (річна).

2. Оцінка сумарного соціально-економічного потенціалу:

$$СЕП = \sum_{i=1}^n СЕП_i, \quad (1.2)$$

де $i = 1, 2, \dots, n$ - кількість окремих потенціалів, що входять до складу сумарного соціально-економічного потенціалу;

EP - сумарний соціально-економічний потенціал.

3. Індикатор ефективності використання економічних ресурсів:

$$IEEP = СЕП / EP, \quad (1.3)$$

де EP - економічні ресурси, наявні у вартісній формі.

4. Індикатор ефективності використання соціально-економічного потенціалу:

$$IECEP = ВВП / СЕП, \quad (1.4)$$

де $ВВП$ - валовий внутрішній продукт, одержаний у даному році; $СЕП$ - річна величина соціально-економічного потенціалу.

Показник валового внутрішнього продукту не є досить досконалим для цілісної оцінки соціально-економічного потенціалу.

По-перше, від величини ВВП варто було б відняти вартісну оцінку так званих негативних факторів (забруднення повітря і води, шум, перенаселення тощо), які пов'язані з його виробництвом і, зрозуміло, завищують рівень нашого матеріального добробуту. Для об'єктивного встановлення стану економіки важливе значення має розв'язання проблеми врахування будь-якого виду економічної діяльності у макроекономічних показниках.

По-друге, до ВВП не внесена вартість неринкових операцій (робота домогосподарки; робота тесляра, який займається ремонтом власного будинку; безоплатна праця добровольців). Всі ці види діяльності є доцільними з точки зору економіки, проте, у відповідності із загальноприйнятою методологією, не враховуються при розрахунку ВВП.

По-третє, у ВВП не відображається вартісна оцінка дозвілля (збільшення вільного часу, яким розпоряджаються люди) і не відображається повною мірою покращення (або ж погіршення) якості товарів, а це, безумовно, є одним

із вимірювачів економічного добробуту [82, с. 46].

Разом з тим, ми вважаємо, що саме ВВП є найбільш повним показником, який посідає центральне місце в структурі системи національних рахунків. Розглянувши ВВП як головний показник соціально-економічного розвитку країни (регіону) та можливості його реструктуризації, можна зробити висновок про те, що він відіграє надзвичайно важливу роль у визначенні економічного здоров'я суспільства. Він створює базу дослідження та аналізу соціально-економічного потенціалу.

Другий підхід щодо аналізу соціально-економічного потенціалу сформований на його інтегральній оцінці. Виділяють п'ять основних методичних підходів до інтегральної оцінки потенціалу: вартісна оцінка ресурсів, оптимізаційні моделі, індексний аналіз, кореляційно-регресійні методи, базові виробничі функції. Кожний із перерахованих методів має свої як переваги, так і недоліки.

Використання лише узагальненої кількісної оцінки соціально-економічного потенціалу, без співвідношення кількісних показників якісними характеристиками особливостей і перспектив розвитку регіону неможливо сформулювати та розробити дієву стратегію регіонального розвитку.

Отже, оцінка має базуватись на комплексному кількісно-якісному дослідженні всіх складових соціально-економічного потенціалу регіону, мати системний характер з метою неупередженого формування напрямків його подальшого розвитку.

Структуризація соціально-економічного потенціалу регіону залежить від прийнятої диференціації. Соціально-економічний потенціал може бути представлений формулою:

$$СЕП = \sum (P_{np} + P_{\epsilon} + P_m + P_c + P_{in} + P_{inv} + P_{\phi} + P_{inf} + P_i), \quad (1.6)$$

де СЕП – соціально-економічний потенціал; P_{np} – природно-ресурсний потенціал; P_{ϵ} – виробничий потенціал; P_m – трудовий потенціал; P_c – соціальний потенціал; P_{in} – інноваційний потенціал; P_{inv} – інвестиційний; P_{ϕ} – фінансовий потенціал; P_{inf} – інфраструктурний потенціал; P_i – будь-який

інший потенціал, виділення якого пов'язане з особливостями місця і ролі регіону в територіальному поділі праці.

Досить актуальною проблемою є економічна оцінка природно-ресурсного потенціалу регіону, відсутність якої стала одною з причин екстенсивного характеру виробництва. Природно-ресурсний потенціал формують усі види природних ресурсів, які є на території: мінерально-сировинні, земельно-грунтові, агро-кліматичні, водні, гідроенергетичні, біологічні (в т.ч. лісові), природно-рекреаційні; вони впливають на економічну діяльність та використовуються в процесі виробництва економічних благ. Складовими даного виду потенціалу є географічне положення, клімат, природні ресурси та екологічна ситуація [37, с. 93].

Трудовий потенціал необхідно вивчати на основі оцінки працездатного населення регіону, визначення коефіцієнту працездатності населення, який визначається як відношення чисельності працюючого населення до загального числа населення регіону; коефіцієнта зайнятості працездатного населення, який розраховується як відношення чисельності зайнятого населення до кількості працездатного населення [34, с. 145].

Джерелом інвестиційного потенціалу являються інвестиційні ресурси, до яких відносять частинну економічних ресурсів у вигляді основних засобів, в тому числі виробничих і невиробничих, і оборотних засобів. В якості основи для вартісної оцінки потрібно брати річну оцінку основних і оборотних фондів регіону.

При вивченні експортно-імпортного потенціалу доцільно розглянути товарну структуру експорту та імпорту, визначити його кількість на одну особу населення, частку експорту регіону серед інших регіонів, коефіцієнт ефективності експорту.

Інноваційний потенціал визначається як комплексна характеристика спроможності господарства країни або регіону до інноваційної діяльності на основі показників, що входять у параметри інноваційності господарства країни, регіону. Параметри інноваційності господарства країни, регіону:

наукоємність виробництва, якість і конкурентоспроможність продукції, техніко-економічний рівень продукції, оновлення продукції (технології), експортоспроможність продукції, виробництва.

Основу фінансового потенціалу складає податковий потенціал, оскільки основна частина доходів бюджетів регіонів утворюється за рахунок податкових платежів. Оцінка фінансового потенціалу залежить від показників, покладених у його основу. Існує декілька показників аналізу фінансового потенціалу, зокрема: обсяг податкових надходжень у бюджети місцевих рад; кошти фінансово-кредитної системи регіону; фінанси підприємств та організацій, що знаходяться на території регіону; обсяг субсидування місцевого бюджету; фінансові ресурси населення регіону.

Таким чином, аналіз сучасної літератури та практичних рекомендацій дозволяє виділити кілька основних методичних підходів до оцінки соціально-економічного потенціалу, кожен з яких має свої переваги і недоліки. Однак проблема вибору найкращого методу, застосування якого було б єдино вірним, не стоїть: єдиний метод тут об'єктивно виключений через складність економічного змісту самої категорії соціально-економічного потенціалу.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА СТАНУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТАРОКОСТЯНТИНІВСЬКОГО РАЙОНУ

2.1. Аналіз сучасного стану соціально-економічного розвитку Старокостянтинівського району

Історично Старокостянтинівський район – це стародавня волинська земля. Регіон лежить у Придністровському високогір'ї, розділеному річковими долинами та ущелинами. На півночі межує з Полонським, Шепетівським та Ізяславським районами, на заході - з Красилівським, на півдні - з Хмельницьким та Летичівським, на сході - з Старосинявським та Любарським (Житомирська область).

Основними ресурсами регіону є земельні, лісові, водні, мінеральні та рекреаційні ресурси.

За площею та біопродуктивним потенціалом земельного фонду Старокостянтинівський район є одним з провідних у регіоні та за природними умовами поділен на 4 агрогрунтові регіони. Серед ґрунтів найпоширеніші: глибокі, малогумусні, сірі та світло-сірі, підзолянські чорноземи, а також невелика кількість дернистих і торф'яних ґрунтів. У загальній структурі земельного фонду зайнято 86 відсотків сільськогосподарських угідь, з яких понад три чверті - рілля.

Водойми розміром 2,1 тис. га. Глибина підземних вод від 0,5 м до 5 м. Через регіон на півночі протікають річки Случ та Ікопот - річка Дерев'янка (водозбір річки Случ), на півдні річка Іква (водозбір річки Південний Буг).

Лісові ресурси в основному важливі для захисту ґрунтів, а також сприяють розвитку деревообробної галузі.

Мінеральні ресурси - це значні родовища граніту, вапняку, глини та піску промислового значення. Граніти та вапняки знаходяться близько до поверхні землі, щоб їх можна було видобувати. Загальні запаси граніту та

мігматиту становлять понад 15 млн. м³ і розраховані на 56 років розробки (при середньому масовому видобутку твердих порід 280 000 м³ на рік).

Через територію району проходять дві залізниці: Хмельницький - Шепетівка та Хмельницький - Київ. Дорожня мережа загального користування має 463 км, у тому числі 74,4 км державних та 388,6 км місцевих доріг.

Фінансово-кредитні установи в регіоні представлені 7 банками: 3 філіями ПАТ «Державний ощадний банк України», філією «Райффайзен Банк Аваль», філією «Приватбанк», філією «Укргазбанку», «Акцентний банк».

В районі є центр адміністративних послуг, що дозволяє легко отримати різні дозволи та дозволи.

В області функціонують 4 промислові компанії ПАТ «Староконстантинівський спеціалізований кар'єр» (видобуток гальки, гравію, щебеню та щебеню); ТОВ "Єврокірпіч" (виробництво цегли); ТОВ «Цегельник» (виробництво цегли); ТОВ «Староконстантинівська меблева фабрика» (виробництво меблевих меблів).

Альтернативна енергетика успішно розвивається. ТОВ «РесурсЕкоЕнерго» побудувало невеликі гідроелектростанції на річці Случ у селах Самчики та Губін. У селі Коржівка знаходиться мікроелектростанція «Случ».

Було реалізовано чотири проекти з будівництва сонячних електростанцій:

- Коржевська ГЕС потужністю 0,16 МВт / год;
- Вишнопольська ГЕС потужністю 1,8 МВт / год;
- Северинська ГЕС потужністю 0,8 МВт / год;
- Пісаровська ГЕС потужністю 1,9 МВт / год;

Сільськогосподарську продукцію випускають 37 компаній різного типу власності. У 117 господарствах обробляється 12,4 тис.га орної землі. У галузі також розвивається малий бізнес.

Розглянемо основні сектори економіки на 2017-2019 роки Староконстантинівського району в таблиці. 2.1.

Таблиця 2.1

Основні сфери економічної діяльності за 2017-2019 роки

Показники	Одиниця виміру	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Темп зростання,%
Обсяг реалізованої промислової продукції у діючих цінах, усього:	млн. грн.	210,5	495,5	454,5	91,73
Індекс промислового виробництва	%		146,5	121,1	82,66
Індекс обсягу сільськогосподарської продукції у % до попереднього року	%	103	105,1	98,6	93,82
Темп зростання (зменшення) обсягу капітальних інвестицій до попереднього року	%	135,5	201,3	76,8	38,15
Обсяг прямих іноземних інвестицій наростаючим підсумком з початку інвестування	млн. дол. США	1,43	1,503	1,506	100,20
у % до попереднього року	%	106,7	99,3	100,2	100,91
Обсяг експорту товарів, усього:	млн. дол. США	3,1	81,2	100,0	123,15
Обсяг експорту у % до попереднього року	%	106,9	327,7	123,1	37,56
Обсяг імпорту товарів, усього:	млн. дол. США	4,7	3,4	10,0	294,12
Обсяг імпорту у % до попереднього року	%	102,2	46,1	294,1	637,96
Середньомісячна заробітна плата одного штатного працівника	грн.	6610,6	8254,5	9263	112,22
Індекс реальної заробітної плати	%	-	114,3	142,2	124,41
Заборгованість з виплати заробітної плати, усього (на кінець року)	тис. грн.	0	39,9	73,2	183,46

Примітка. Складено автором за даними [26].

Вироблено промислової продукції на суму 312,7 млн.грн., що становило 91% до виробництва минулого року та пов'язане зі скороченням виробництва

добувної продукції ПАТ «Старокостянтинівський спеціалізований кар'єр» на 20,7%.

Загальний обсяг реалізованої продукції становив 454,5 млн.грн., що на 8,27 % менше реалізації 2018 року. Експортовано продукції (2019 р.) на суму 100,0 млн.грн., з яких ТОВ «Старокостянтинівська меблева фабрика» експортовано на суму 41,4 млн.грн., що на 23% більше до минулого року.

На промислових підприємствах району працює 420 осіб. Середня заробітна плата по галузі промисловості за грудень 2019 року становила 12047 грн.

Сільськогосподарськими підприємствами основного кола вироблено продукції сільського господарства на суму 604,3 млн.грн. (98,6%), в т.ч. продукції рослинництва – 565,1 млн.грн. (98,3%), продукції тваринництва – 39,2 млн.грн. (115,1%).

За допомогою таблиці 2.2 і рис. 2.1 розглянемо обсяги та структуру реалізованої сільськогосподарської продукції за 2017-2019 роки Старокостянтинівського району.

Таблиця 2.2

Обсяг реалізованої сільськогосподарської продукції
за 2017-2019 роки

(тис. ц)

Показник	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Темп зростання,% 19/18рр.
Культури зернові та зернобобові	3145,4	3065,1	2818,0	91,94
У тому числі кукурудза на зерно	1855,4	1634,0	1530,7	93,68
Соняшник	213,5	222,5	238,4	107,15
Ріпак озимий і кольза (ріпак ярий)	80,1	95,3	109,4	114,80
Соя	109,2	205,6	428,4	208,37

Примітка. Складено автором за даними [26].

Всіма категоріями господарств зернові культури зібрано на площі 44,4 тис.га, намолочено 327,1 тис. тонн зерна, середня урожайність 73,6 цнт/га.

У 2019 році збільшилась урожайність ярої пшениці на 8 цнт/га, овесу – на 9 цнт/га, озимого ячменю – на 3 цнт/га, гороху – на 2 цнт/га.

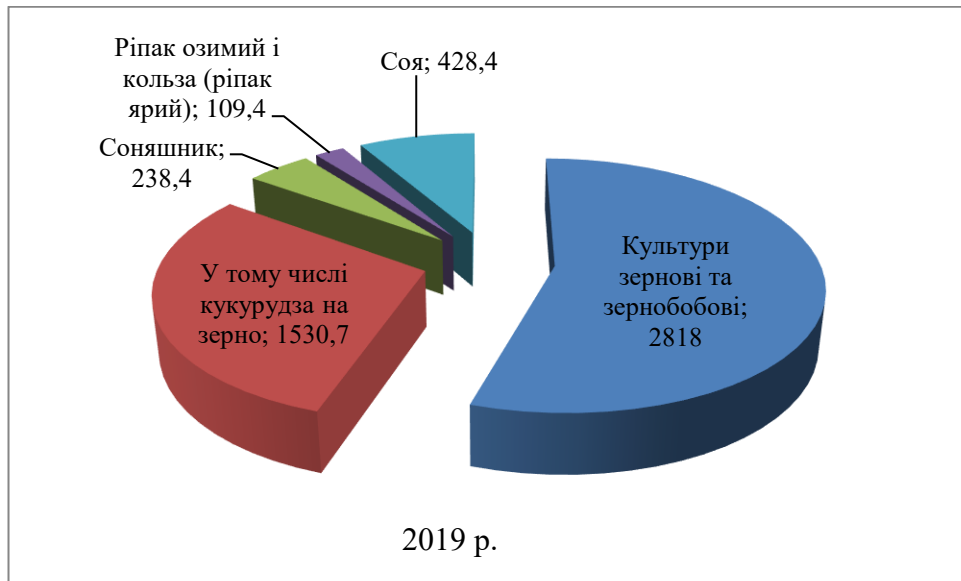

Рис. 2.1. Структура виробництва основних видів продукції рослинництва
Примітка. Складено автором за даними [26].

Всіма категоріями господарств району посіяно 6,6 тис.га озимого ріпаку та 15,3 тис.га озимих зернових культур.

З початку року 17 сільськогосподарських підприємств придбали 26 одиниць сільськогосподарської техніки та обладнання на суму 18,9 млн.грн.

Виробництво основних видів продукції тваринництва розглянемо у табл. 2.3.

У господарствах району нараховується 2970 голів ВРХ, що на 175 голів менше до минулого року, в т.ч. 1139 голів корів та 16335 голів свиней, що на 3721 голову більше до минулого року.

Виробництво м'яса склало понад 19355 ц, що на 32% більше до відповідного періоду минулого року, молока становить 63780 ц., що на 0,38% до минулого року.

Середньомісячна заробітна плата одного штатного працівника агропромислового комплексу за грудень 2019 року становила 13871 грн., що на 2236 грн. більше, ніж у відповідному періоді минулого року.

Таблиця 2.3

Обсяг реалізованої сільськогосподарської продукції

Показник	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Темп зростання,% 19/18рр.
Вирощено сільськогосподарських тварин (у живій масі), ц	10719	14565	19355	132,89
Молоко, ц	65041	64025	63780	99,62
Яйця, тис.шт	-	-	-	0,00
Обсяг виробництва продукції сільського господарства на одну особу сільського населення, грн.	21194	22003	22334	101,50

Примітка. Складено автором.

За рахунок субвенції з державного бюджету обласному бюджету проведено роботи з поточного середнього ремонту автодоріг загального користування місцевого значення Миролюбне – Круглики (5 км) на суму близько 12,5 млн.грн. та Пихтії – Костянець ч/з Бутівці, Стецьки (2,6 км) на суму 6,7 млн.грн.

Сільськими радами проведено поточні ямкові ремонти дорожнього покриття вулиць та доріг комунальної власності загальною протяжністю 71 км на суму близько 3,9 млн.грн.

За кошти бюджетів сільських рад проведено роботи щодо нового будівництва розвідувально-експлуатаційної свердловини в с.Старий Остропіль на суму 380 тис.грн., встановлення водонапірної башти в с.Круглики на суму 120 тис.грн.

Проведено поточний ремонт та відновлення свердловини у с.Жабче, водогону с.Лисинці та ремонт водонапірних башт, водопровідних мереж с.Сковородки.

Здійснено поточний ремонт водозабірних насосів свердловин Пашковецької, Сербинівської, Коржівської сільських рад.

За кошти місцевих бюджетів виготовлено та затверджено 9 Генеральних планів населених пунктів району та їх планів зонування у селах Красносілка,

Великі Мацевичі, Малі Мацевичі, Раштівка, Круча, Волиця-Керекешина, Червона Семенівка, Самчинці, Семиреньки.

Пасажирські перевезення по району забезпечувались 7 приватними перевізниками, які обслуговують 19 приміських маршрутів.

Згідно затвердженого переліку через ЦНАП надається 182 адміністративні послуги. За поточний рік Центром надання адміністративних послуг надано 11,6 тис. адміністративних послуг, що на 1,6 тис. більше до минулого року. Середньомісячна кількість адміністративних послуг, наданих через Центр становить 970.

Від надання адміністративних послуг до бюджетів усіх рівнів надійшло 490 тис.грн., в тому числі до районного бюджету – 333 тис.грн.

За 2019 рік надійшло податків та зборів в сумі 345,4 млн.грн., із них власних надходжень – 134 млн.грн., що на 6,4 млн.грн. більше до надходжень минулого року, виконання забезпечено на 105,6%. Надходження сільських рад складають 61,6 млн.грн.

Надходження податку на доходи фізичних осіб становили 70,8 млн.грн. Питома вага його в загальній сумі обсягу надходжень місцевих бюджетів – 52,8%, зростання до минулого року складає 6,6%.

Проведено видатків із загального фонду місцевих бюджетів на суму 337,9 млн.грн.

На утримання установ соціально-культурної сфери за 9 місяців 2019 року використано 209,8 млн. грн. з них:

- на освіту – 128,2 млн. грн.;
- на охорону здоров'я – 66,2 млн.грн.;
- на культуру – 14,7 млн.грн.;
- на фізичну культуру і спорт – 657 тис.грн.

З початку року у районі народилося 73 дитини, а помер 631 житель.

КНП «Старокостянтинівський ЦПМСД» надає первинну медичну допомогу в 9 амбулаторіях загальної практики сімейної медицини, 46

фельдшерсько-акушерських пунктах та 12 медичних пунктах тимчасового базування.

Завершено капітальний ремонт інфекційного відділення центральної районної лікарні, офіційне відкриття якого відбулось у березні 2019 року. На ремонт та придбання сучасного медичного обладнання використано близько 5 млн.грн., з них 2,903 тис.грн. – кошти Державного Фонду Регіонального розвитку, 325,8 тис.грн. – кошти районного бюджету. Додатково рішенням двадцять першої (позачергової) сесії районної ради виділено з районного бюджету та освоєно кошти в сумі 1723,7 тис.грн.

Завершено роботи по капітальному ремонту приміщень консультативно-діагностичної поліклініки, адміністративного корпусу ЦРЛ.

З районного бюджету виділено 110 тис.грн. для надання медичної допомоги нефрологічним хворим методом гемодіалізу та 125 тис.грн на придбання комп'ютерної техніки для лікарів.

На придбання медичного обладнання для центральної районної лікарні витрачено понад 164 тис.грн.

За рахунок субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів, спрямованих на розвиток системи охорони здоров'я у сільській місцевості та співфінансування з місцевого бюджету придбано:

- службовий автотранспорт для медичних працівників АЗПСМ с.Бутівці – 574,5 тис.грн.;

- телемедичне обладнання для АЗПСМ с. Бутівці 110 тис.грн.

- проводиться будівництво АЗПСМ у с.Самчики – 6351 тис.грн. з державного бюджету та 808 тис.грн. з районного бюджету. Освоєно 5068 тис.грн.

Проведені поточні ремонти на ФАП с.Воронківці, ФП с.Лажева, ФП с.Решнівка (із заміною газового котла на твердопаливний).

У районі функціонує 30 загальноосвітніх навчальних закладів, в яких навчається 2604 учні.

Мережа дошкільних навчальних закладів складає 28 одиниць, в яких виховується 656 дітей віком від 3 до 6 років.

За рахунок субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій завершено:

– Капітальний ремонт приміщень корпусу №2 Бутовецької ЗОШ I-III ступенів. Освоєно коштів – 1366,3 тис.грн.

– Капітальний ремонт приміщень харчоблоку, обіднього залу Самчиківської ЗОШ I-III ступенів. Освоєно – 1402,5 тис.грн. Додатково з обласного бюджету спрямовано та освоєно іншу субвенцію в сумі 882,3 тис.грн.

Завершено роботи по капітальному ремонту даху харчоблоку та утепленню фасадів приміщень харчоблоку, спортивного залу Самчиківської ЗОШ I-III ступенів, освоєно 1493,1 тис.грн. з районного бюджету.

Продовжуються роботи по реконструкції ДНЗ «Пізнайко» в с.Григорівка.

Проведено ремонт тепломережі Пеньківського НВК.

На виконання програми «Шкільний автобус» придбано автобус для Пеньківського НВК вартістю 1850 тис.грн.

Придбано 6 газових та 1 твердопаливний котел для: Іршиківського, Сковородківського, Морозівського НВК, Веснянської, Миролубненської, Великочернятинської загальноосвітніх шкіл.

Для створення нового освітнього простору та забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти "Нова українська школа" виділено 1306 тис.грн. з державного бюджету та 137,7 тис.грн. з місцевого бюджету, на що придбано:

- меблі – 318,7 тис.грн.;
- дидактичний матеріал – 354,2 тис.грн.;
- комп'ютерне та інтерактивне обладнання – 704 тис.грн.

Відповідно до вимог чинного законодавства організовано інклюзивне навчання для 4 дітей шкільного та дошкільного віку, а також індивідуальну форму навчання за станом здоров'я для 25 учнів у 11 закладах загальної середньої освіти.

З метою утримання приміщень в належному стані та покращення умов їх діяльності проведено капітальні ремонти даху Вишнопільського сільського будинку культури, даху Зеленецького сільського клубу, спортивного залу Григорівського будинку культури, глядацької зали Вербородинського сільського клубу, а також поточні ремонти актового залу центральної районної бібліотеки, приміщень Григорівського, Пашковецького сільських будинків культури, Мартинівського сільського клубу.

Покращено матеріально-технічну базу установ культури району на суму 367,4 тис.грн., придбано музичні інструменти, національні костюми, одяг сцени, меблі, музичну апаратуру, комп'ютерну техніку та ін.

Установами культури району протягом звітного періоду надано платних послуг на суму 176,5 тис.грн.

Власні надходження Головного Управління Пенсійного фонду України в Хмельницькій області по району склали 94,7 млн.грн. Протягом звітного періоду призначено 316 пенсій, загальна кількість одержувачів пенсій – 8863 (9242 у 2018 році). Середній розмір пенсійної виплати на 01.01.2020 року становив 2314 грн., що на 15,4% більше до минулого року.

Спостерігається тенденція до збільшення рівня оплати праці. Так, за оперативними даними середньомісячна заробітна плата одного штатного працівника у грудні 2019 року по району становила 11373,7 грн., що на 18,9% більше у порівнянні до грудня 2018 року. Проте, існує заборгованість із виплати заробітної плати на підприємстві – банкруті АЗАТ «Вікторія» с.Зеленці в розмірі 73,2 тис.грн.

У звітному періоді обстежено 28 фізичних осіб – підприємців та 50 юридичних осіб. В результаті проведеної по легалізації роботи залучено до

реєстрації 121 суб'єкт підприємницької діяльності та оформлено трудові відносини з 131 найманим працівником.

Державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям отримало 103 сім'ї. Нараховано та профінансовано допомоги на суму 4,3 млн.грн. Середній розмір допомоги склав 4170 грн. Державну соціальну допомогу сім'ям з дітьми отримує 950 осіб. За звітний період нараховано та профінансовано зазначеної допомоги на суму 20,1 млн.грн.

Профінансовано з початку року субсидій для відшкодування витрат на оплату за житлово-комунальні послуги на суму 15,9 млн.грн. для 3,9 тис. сімей та на придбання твердого пічного побутового палива та скрапленого газу – 1,4 млн.грн. для 715 осіб. Призначено субсидію у грошовій безготівковій формі для 438 домогосподарств, профінансовано у сумі 25,1 млн.грн.

За пільговий проїзд окремих категорій громадян на приміських автомобільних маршрутах профінансовано з місцевого бюджету 1048,9 тис.грн.

За кошти обласного бюджету проведено капітальний ремонт покрівлі Самчиківського будинку-інтернату для громадян похилого віку та інвалідів, використано 930,5 тис.грн.

На обліку Старокостянтинівської міськрайонної філії Хмельницького обласного центру зайнятості перебувало 365 безробітних, що на 26 осіб більше, ніж на 01.01.2019 року. Протягом 2019 р. за сприяння служби зайнятості на вільні та новостворені робочі місця працевлаштовано 681 особу, в тому числі 445 безробітних.

Проведено 305 профінформаційних групових та масових заходів, 171 профконсультаційний захід. Організовано професійну підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації для 176 безробітних осіб.

У громадських та інших роботах тимчасового характеру за звітний період взяли участь 252 безробітних.

Вживалися заходи щодо розвитку та підтримки діяльності мережі соціальних установ з питань сім'ї, дітей та молоді. На обліку в службі у

справах дітей району перебувало 76 дітей, з них 29 дітей-сиріт, 47 дітей позбавлених батьківського піклування. Під опікою та піклуванням громадян перебуває 65 дітей даної категорії.

Функціонує 5 прийомних сімей, в яких виховується 7 дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. На обліку районного центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді у складних життєвих обставинах перебуває 100 сімей, в яких виховується 235 дітей.

У звітному періоді виїздами мобільного консультаційного пункту, соціально-профілактичною роботою охоплено 640 осіб з числа дітей та молоді. Фахівцями із соціальної роботи здійснено перевірки у 90 родинах, складено відповідні акти перевірок.

2.2. Тенденції розвитку зовнішньоекономічних зв'язків регіону

Програма залучення інвестицій в економіку Староконстянтинівського району на період 2011-2020 років (далі: програма) визначає мету, основні завдання, пріоритети та механізми залучення інвестицій у цей сектор шляхом реалізації єдиної регіональної політики, залучити інвестиції, які закладуть основи стійкого економічного зростання та покращення рівня життя.

Програма залучення інвестицій в економіку області на 2011-2020 роки розроблена відповідно до чинного законодавства України, зокрема вимог українського Закону "Про інвестиційну діяльність" [63]. На додаток до цього закону, правовою основою програми є: Закони України "Про пріоритетні напрямки інновацій в Україні" [66], "Про інновації" [64], "Про режим іноземних інвестицій" [67], "Про захист іноземних інвестицій в Україні " [60], «Про зовнішньоекономічну діяльність» [62], «Про прикордонну співпрацю» [69], Укази Президента України від 22.02.2001 № 108/2001 «Про додаткові заходи. Збільшення інвестицій в економіку України "[57] від 07.07.2003 N 580/2003" Про додаткові заходи щодо залучення іноземних інвестицій в економіку України "[56] від 28.10.2005 № 1513/2005" Про заходи на

покращення інвестиційного клімату в Україні "[61], Постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.1995 р. № 384" Про Концепцію регулювання інвестиційної діяльності в умовах ринкової трансформації економіки "[65], Постанова Кабінету Міністрів України від 17.08.2002 № 477-р "На затвердження програми 2" Інвестиційний імідж України "[68], Постанови Кабінету Міністрів України від 11 січня 2006 року № 2-р" Деякі питання щодо забезпечення реалізації програми «Інвестиційний імідж України» [21].

Програма охоплює сферу інвестиційної діяльності в рамках соціально-економічного розвитку Староконстантинівського району. Програма є одним із найважливіших інструментів реалізації державної політики залучення інвестицій, що має значний вплив на розвиток району, його соціальну сферу, дохідну частину домогосподарств різного рівня та рівень зайнятості. Програма висвітлює стан інвестиційної діяльності в регіоні, встановлює інвестиційні пріоритети та визначає основні напрямки діяльності державних установ з просування інвестиційного процесу.

Одним з найважливіших елементів покращення економічної ситуації в Староконстантинівському районі є залучення капіталу від вітчизняних та іноземних інвесторів.

Таблиця 2.4

Зовнішньоекономічна діяльність Старокостянтинівського району

Район	Експорт товарів					
	усього, тис.дол. США		темп зростання (зниження), %		на одну особу, дол. США	
	січень– вересень 2019р.	січень– вересень 2018р.	січень– вересень 2019р. до січня– вересня 2018р.	січень– вересень 2018р. до січня– вересня 2017р.	січень– вересень 2019р.	січень– вересень 2018р.
Старокостянтинівський	64654,7	48822,8	132,4	694,5	2359,7	1746,0
Імпорт товарів						
Старокостянтинівський	8605,3	2817,5	305,4	44,0	314,1	100,8

Примітка. Складено автором за даними [26].

Залучено 321,8 млн.грн. капітальних інвестицій, що складає 70% по відношенню до відповідного періоду минулого року та становить 11,4 тис.грн. на одну особу.

Головною умовою залучення інвестицій є прибутковість на рівні, що відповідає ступеню ризиків. Розраховувати на надходження інвестицій можна за умови створення сприятливого інвестиційного клімату, прогнозована і стабільна податкова політика, захист і прав інвесторів.

У табл. 2.5 та рис. 2.2 зображено динаміку прямих інвестицій з 2017-2019 рр.

Таблиця 2.5

Прямі інвестиції (акціонерний капітал)

Прямі інвестиції	2017	2018	2019	Темп зростання,% 19/18pp
усього, тис.дол. США	1500,9	1506,8	1503,1	99,75
на одну особу, дол. США	51,6	52,6	53,4	101,52

Примітка. Складено автором за даними [26].

Обсяг прямих іноземних інвестицій становив 1503,1 тис .дол. США. Обсяг експорту досяг 64654,7 тис .дол. США., що у 1,3 рази більше до відповідного періоду попереднього року; імпорту – 8605,3 тис. .дол. США, зріс у 3 рази.

Спостерігається тенденція збільшення кількості підприємств, які залучають прямі іноземні інвестиції. Якщо в 2010 році іноземні інвестиції залучало одне підприємство, то в 2019 році їх нараховується чотири. В економіку Старокостянтинівського району інвестували капітал представники двох країн, а саме Кіпру та Франції.

На рис. 2.3 зображено структуру інвестицій за видами економічної діяльності 2019 р. Найбільшу частку займає сільське господарство (62%), а найменшу – будівництво (1%).

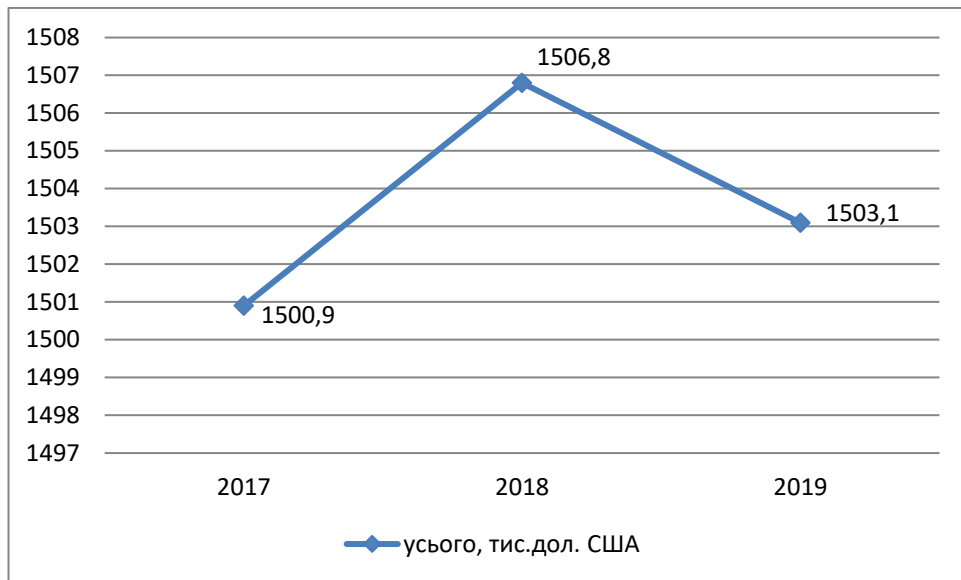

Рис.2.2 Динаміка прямих інвестицій 2017-2019 рр.

Примітка. Складено автором за даними [26].

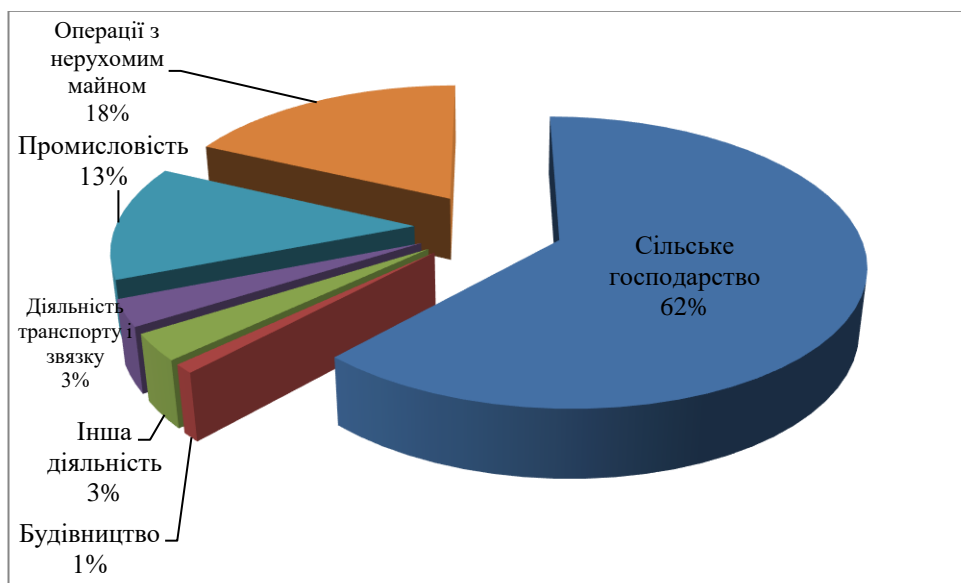

Рис. 2.3 Структура інвестицій за видами економічної діяльності 2019 р.

Примітка. Складено автором за даними [26].

Протягом 2010-2019 років, незважаючи на прояви світової фінансової кризи, в районі реалізовувався масштабний інвестиційно-інноваційний проект по введенню в дію нової технологічної лінії по виготовленню кубовидного щебню на ВАТ «Старокостянтинівський спеціалізований кар'єр», що дозволило підвищити якість продукції та збільшити її випуск. Вартість проекту 1,5 млн. грн.

Одним із пріоритетних напрямків розвитку регіону є створення потужної галузі тваринництва. Інвестиційні проекти, що реалізуються в Староконстантинівському районі, включають реконструкцію тваринницьких будівель та створення високопродуктивного стада за європейськими технологіями. Надання високоякісних продуктів тваринного походження та створення нових робочих місць. Було розпочато інвестиційний проект щодо збільшення поголів'я корів у династії ФГ до 100. З метою збільшення поголів'я корів у лютому було придбано 26 голів телиць та 16 племінних голів корів української чорно-рябої молочної породи. Загальна сума капітальних вкладень, здійснених ФГ "Династія", склала 450 000 грн.

Приватна компанія "Корнійчук О.О." реконструює 8 приміщень у старому комплексі села Сахновці для свиней. Згідно з проектом, до 2020 року 30 000 свиней будуть врятовані із замкнутим виробничим циклом. В даний час завершено ремонт 2 кімнат та встановлено обладнання. З державного бюджету відшкодовано 43,2 тис. Грн. На придбання машин для опоросу свиноматок типу 7 Машини для осіменіння свиноматок No8.

Програма розвитку інвестицій допомагає інвестору орієнтуватися на ринку та правильно інвестувати.

На першому етапі реалізації програми база даних об'єктів, які могли б зацікавити потенційних інвесторів, постійно оновлюється: будинки, споруди, які в даний час не використовуються, об'єкти незавершеного будівництва та інші об'єкти, а також об'єкти, що існують в регіоні. Земля, яка не використовується в господарстві, тобто земельні резерви, земельні резерви та інші землі, які місцеві органи влади можуть запропонувати для інвестування. Складена інвестиційна карта регіону з переліком характеристик потенційних об'єктів інвестування. Він повинен бути динамічним, постійно оновлюватися та доповнюватися новими даними.

На другому етапі розробляються конкретні інвестиційні пропозиції з урахуванням як бізнес-планів інвесторів, так і пропозицій органів місцевого самоврядування щодо використання об'єктів інвестування.

Третій етап полягає у визначенні інвесторів для кожного конкретного майна та узгодженні з ними усіх процедурних питань; Н. Інвестиційні умови, умови, експертні оцінки та інші умови, включаючи координацію всіх можливих правових питань на цьому етапі.

Четвертий етап - організація аукціонів з продажу або довгострокової оренди інвестиційної нерухомості, а також допомога інвесторам в реєстрації активів.

П'ятий етап - контроль за виконанням інвестиційних умов як інвесторами, так і владою.

Заходи з реалізації програми залучення інвестицій повинні мати на меті:

- створення динамічної бази даних з інвестиційно привабливими властивостями та їх обслуговування;
- створення та оновлення бази даних інвестиційних проектів;
- залучити інвестиції у розвиток регіональної економіки з усіх можливих джерел;
- встановлення оптимальних механізмів ефективного націлювання фінансових та інвестиційних ресурсів;
- залучення іноземних кредитів та інвестицій;
- створення можливостей для компаній у регіоні накопичувати та інвестувати власні ресурси.

На основі встановленої програми буде впроваджено дієвий механізм підвищення інвестиційної привабливості регіону та надання високоякісних послуг інвесторам.

Діяльність програми здійснюється за рахунок коштів регіональних та сільських домогосподарств, господарських одиниць усіх форм власності, громадських організацій, інвестиційних фондів та інших джерел, встановлених законами та методичними документами, що регулюють сучасну інвестиційну діяльність в Україні. При реалізації інвестиційної політики в Староконстантинівському районі проводиться постійний моніторинг її ефективності.

Програма поширюється на всі інвестиційні компанії, незалежно від приналежності департаменту та географічного походження та фінансових ресурсів. Водночас програма передбачає окремі завдання та заходи, спрямовані на залучення та підтримку іноземних інвестицій, оскільки іноземний інвестор потребує додаткової підтримки через мовний бар'єр, незнання особливостей ведення бізнесу в Україні та особливостей національного регулювання бізнесу. Зростання іноземних інвестицій зміцнює інвестиційний імідж району, підвищує довіру до місцевої влади та стимулює нові інвестиції. Географічне розташування відіграє додаткову роль у створенні привабливого інвестиційного середовища. Для досягнення головної мети була розроблена система заходів. Заходи передбачають вдосконалення та створення механізмів, які допоможуть поліпшити інвестиційний клімат у районі та регулювати інвестиційну діяльність на основі балансу інтересів між інвестором та районом. Система заходів визначає умови та конкретних постачальників послуг на найближче майбутнє і коригується щороку залежно від ситуації та наповнюється новим змістом. Система заходів включає, зокрема, інформаційні заходи, що компанії повинні надавати достовірну інформацію про свою діяльність на інвестиційному ринку. Вживаються заходи щодо покращення інвестиційного іміджу району. Важливу роль відіграють регулятивні заходи, що регулюють інвестиційний процес та створюють сприятливі умови для інвестиційної діяльності в районі.

Таким чином, реалізація програми покращить інвестиційний клімат в регіоні, активізуючи тим самим внутрішню інвестиційну діяльність та створивши умови для зростання іноземних інвестицій в економіку регіону. Зростання інвестиційного доходу дасть змогу більш ефективно та результативно вирішувати існуючі проблеми соціально-економічного розвитку регіону.

РОЗДІЛ 3

СТРАТЕГІЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТАРОКОСТЯНТИНІВСЬКОГО РАЙОНУ

3.1. Удосконалення механізму забезпечення соціально-економічного розвитку регіону

Перспективи розвитку соціально-економічної системи багато в чому визначаються її потенціалом, ефективністю його використання і існуючими умовами господарювання як в країні, так і в регіоні. Його величина характеризує рівень розвитку продуктивних сил і виробничих відносин, визначає конкурентоздатність країни і її економічну безпеку. Соціально-економічний потенціал, будучи основою функціонування системи господарювання, повинен мати спроможність інноваційного і якісного розвитку для досягнення ефективного і допустимо можливого рівня формування території, на яку впливають фактори зовнішнього середовища.

Соціально-економічний потенціал регіону повинен забезпечувати розширене відтворення і вирішення соціальних проблем, що можливо лише при умові активного функціонування і використання всіх його елементів. Одним із таких найбільш важливих, на наш погляд, елементів є організація дієвого механізму управління. Оскільки для ефективного вирішення задач регіонального розвитку необхідно оцінити ситуацію в економіці, оптимально використовувати ресурси, виявляти сильні та слабкі сторони території і в кінцевому підсумку приймати обґрунтовані управлінські рішення. Все це можливо реалізувати лише при відповідній адаптивній системі управління. Необхідність швидкої адаптації системи управління до нестабільних умов посилюється вимогами постійного підвищення ефективності і результативності діяльності державних структур. Пошук додаткових джерел фінансування, ефективне використання складових соціально-економічного потенціалу, робота над підвищенням рівня життя, забезпечення умов для

залучення інвестицій і розвитку бізнесу – є основними напрямками діючої системи управління.

Таким чином, формування економіки регіону визначається, з однієї сторони, його власним економічним потенціалом, а з другої – можливістю інститутів влади створювати ефективні механізми управління ним і його примноженням. Чим менш розвинутий економічний потенціал, тим більш залежний стає регіон від зовнішніх ресурсів і процесу економічної взаємодії з іншими регіонами.

Використання системно-комплексного управління особливо актуально для регіону, розвиток якого не може бути ефективним без врахування всіх компонентів соціально-економічного потенціалу. В зв'язку з цим найважливішою науковою вимогою виступає проведення системного аналізу соціально-економічного потенціалу регіону, виділення системоутворюючого ядра, обґрунтування цілей та підцілей, етапів їх реалізації.

Метою управління соціально-економічним розвитком регіону є досягнення ефективного і рівномірного розподілу всіх ресурсів території. Вона може бути досягнута на основі формування механізму управління всіма економічними і соціальними процесами регіону.

Для досягнення ефективних результатів поставленої мети потрібний комплекс заходів, направлений на врахування як економічного, так і соціального результату. Економічна ефективність потребує раціонального розподілу виробництва в просторі і використання виробничого потенціалу кожного регіону з метою загальнонаціонального добробуту; соціальна ефективність – такий просторовий розподіл економічної діяльності, при якому жителі всіх регіонів мають більш менш рівні можливості досягнення бажаного рівня життя. Необхідне чітке розуміння в кожному конкретному випадку того, який результат є пріоритетним, які є альтернативи. Якщо перевага надається економічним цілям, потрібен контроль за соціальними результатами зміни економічної політики регіону, якщо ж пріоритет віддається цілям соціальним, необхідно особливо ретельно простежувати за економічними процесами.

Система соціально-економічних цілей має свою структуру, взаємозв'язки, ієрархію, пріоритетність (рис 3.1).

Рис.3.1. Система цілей розвитку соціально-економічного потенціалу регіону

Примітка. Складено автором

Вона існує в реальному часі і володіє динамічними властивостями мінливості, адаптивності і етапів реалізації. Цілі перехідного і трансформаційного стану завжди внутрішньо суперечливі, що потребує вироблення чіткої ієрархії пріоритетів, послідовності реалізації і відносних, і абсолютних обмежувальних рамок для реалізації тої чи іншої цілі. Поставлена довгострокова ціль забезпечення економічного росту неминуче вступить в суперечність з ціллю структурних реформ, деякі антикризові і стабілізаційні цілі і міри можуть бути соціально неприйнятні, екзогенні фактори можуть призводити до зміни цільових пріоритетів. Тому реформування і формування механізмів управління являється складною проблемою удосконалення системи управління розвитком соціально-економічного потенціалу регіону.

Механізм управління соціально-економічним потенціалом регіону обумовлений проблемами ключових сфер життєдіяльності регіону і має комплексний характер, оскільки включає проблеми фінансово-економічного характеру, інноваційного, організаційного, правового і екологічного змісту, а

також безліч соціально-психологічних проблем. В процесах їх подолання формуються цілі і стратегія соціально-економічного управління, визначаються шляхи, засоби і способи організації і досягнення узгодження економічного життя при прогнозуванні, а також в умовах кризової ситуації.

Механізм управління як сукупність засобів і інструментарію організації суспільного виробництва з властивими йому формами і методами, економічними стимулами, правовими і екологічними нормами є надзвичайно складною і багатогранною системою, яка потребує дослідження як різних рівнів управління: макро-, мезо- і мікрорівня, так і його економічних, інноваційних, організаційних, мотиваційних, екосистемних, екологічних аспектів. Ця обставина має ряд важливих наслідків. Перш за все, необхідне правове забезпечення економічних відносин, оскільки аспекти любого управління можуть бути дієвими і ефективними лише при умові чіткої і адекватної правової відповідності їх економічній природі.

Узагальнений підхід стосовно механізму ефективного формування та використання соціально-економічного потенціалу регіону реалізується у вигляді таких складових (рис 3.2) .

Вирішальну роль у розвитку суспільства відіграє взаємодія економіки і політики. Економіка виступає важливішим фактором, що визначає політичне життя. Однак, існує і зворотний вплив політики на економіку, який виявляється в такому:

- стабільність політичної ситуації впливає на стабільність економічного життя, робить країну привабливою для інвестицій; політична нестабільність призводить до відтоку капіталу, «розумової» еліти за кордон;

- реалізація науково-технічної політики впливає на ріст продуктивності праці, на умови і зміст праці робітників;

- у впливі через реалізацію економічної функції держави; політика змінює економічне середовище шляхом обґрунтування нових концепцій економічного розвитку і їх втілення в економічних реформах.

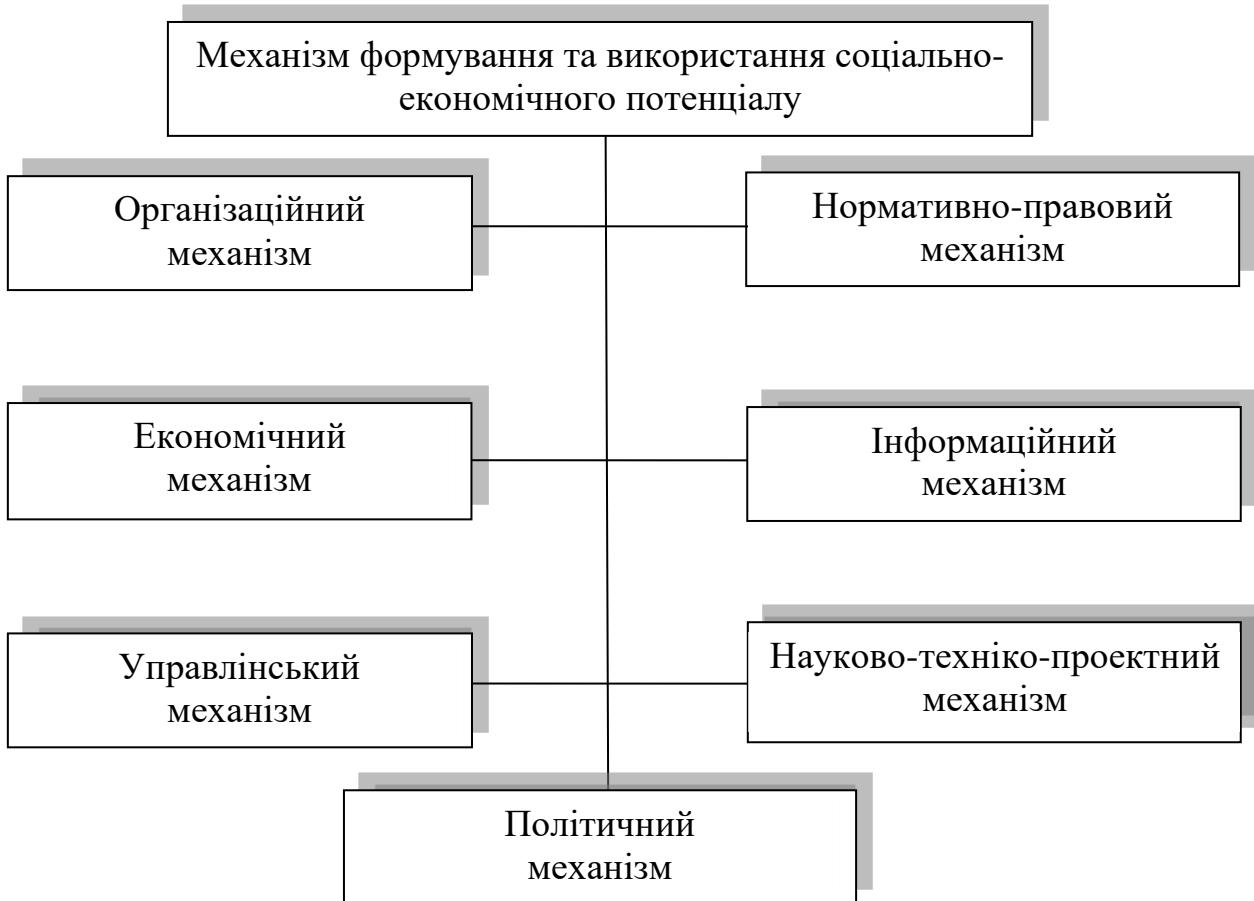

Рис.3.2. Структура механізму формування та використання соціально-економічного потенціалу регіону

Примітка. Складено автором на основі [48; 51]

В останні роки політична ситуація в Україні свідчить про великий її вплив на соціально-економічне становище: взаємовідносини з країнами ЄС та СНД; приплив іноземних інвестицій; рейтинг України у світі. Тому вважаємо за доцільне внести політичний механізм до складових механізму ефективного формування та використання соціально-економічного потенціалу регіону.

Виходячи із визначення поняття «соціально-економічний потенціал», суть якого полягає у ефективному використанні наявних ресурсів за для забезпечення соціального розвитку, забезпечення високого рівня життя населення, реалізація соціальних прав та гарантій, доцільно сформувати схему управління впливу управлінського потенціалу на економічний та соціальний потенціал регіону (рис. 3.3).

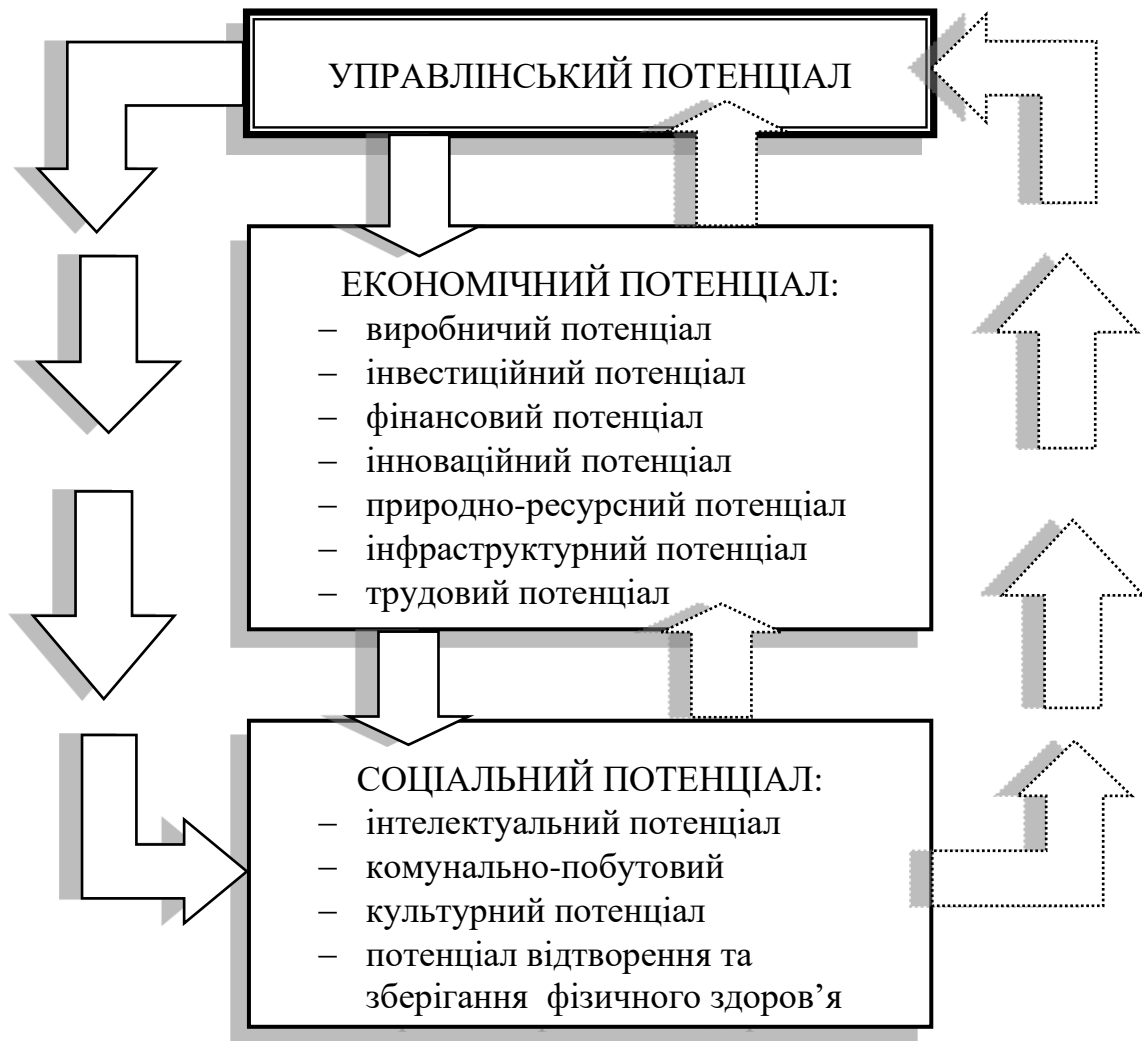

Рис. 3.3. Схема управління соціально-економічним потенціалом регіону

Примітка. Розроблено автором

Характерним є взаємозв'язок усіх складових соціально-економічного потенціалу, оскільки управлінський потенціал з допомогою певного набору механізмів має вплив на усі складові економічного потенціалу: виробничий, інвестиційний, фінансовий, інноваційний, трудовий, природно-ресурсний, інфраструктурний потенціал. Однак, спостерігається зворотній зв'язок між складовими соціально-економічного потенціалу, що на рисунку позначено пунктирними лініями.

Одним з найпоширеніших інструментів управління розвитком економічної системи сьогодні виступають стратегічні плани соціально-економічного розвитку. Стратегічне планування регіонального розвитку – це, по суті, відродження втрачених у роки перебудови навичок перспективного планування, які необхідно застосовувати в умовах ринкової економіки та

демократизації суспільних відносин [83, с. 146].

Стратегічне планування соціально-економічного розвитку регіону – це систематичний процес, за допомогою якого місцева спільнота створює бажаний образ свого майбутнього і визначає етапи його досягнення, виходячи з наявних ресурсів. Таке планування передбачає:

- погодження групових інтересів всередині місцевої спільноти;
- інвентаризацію реальних ресурсів, обмежень та сприятливих факторів;
- визначення реальних цілей та задач;
- формування програм і планів дій [14, с. 41].

Процедура стратегічного планування не допускає абсолютно єдиного образного підходу, оскільки різні регіони відрізняються один від одного по наступних параметрах:

- за рівнем економічної активності;
- географічними характеристиками і природними ресурсами;
- економічними умовами, характеристикам і результатам діяльності агентів економічної активності;
- соціальній організації життєдіяльності населення;
- політичними умовами і ефективністю діяльності органів місцевого самоврядування.

Необхідно відмітити, що сьогодні стратегічне планування виходить на новий етап, який припускає взаємозв'язок і узгодження державних, регіональних, міжрегіональних, міжгалузевих пріоритетів розвитку, що дозволяє сформувати механізм ефективного використання наявних ресурсів.

Етапи процесу планування розвитку регіону схематично можна зобразити за допомогою рис. 3.4.

Виділені етапи процесу стратегічного планування впливають один з одного, дозволяючи в результаті здійснити розробку прогнозно-аналітичного документа стратегічного планування розвитку регіону з заданими часовими параметрами (стратегії розвитку регіону).

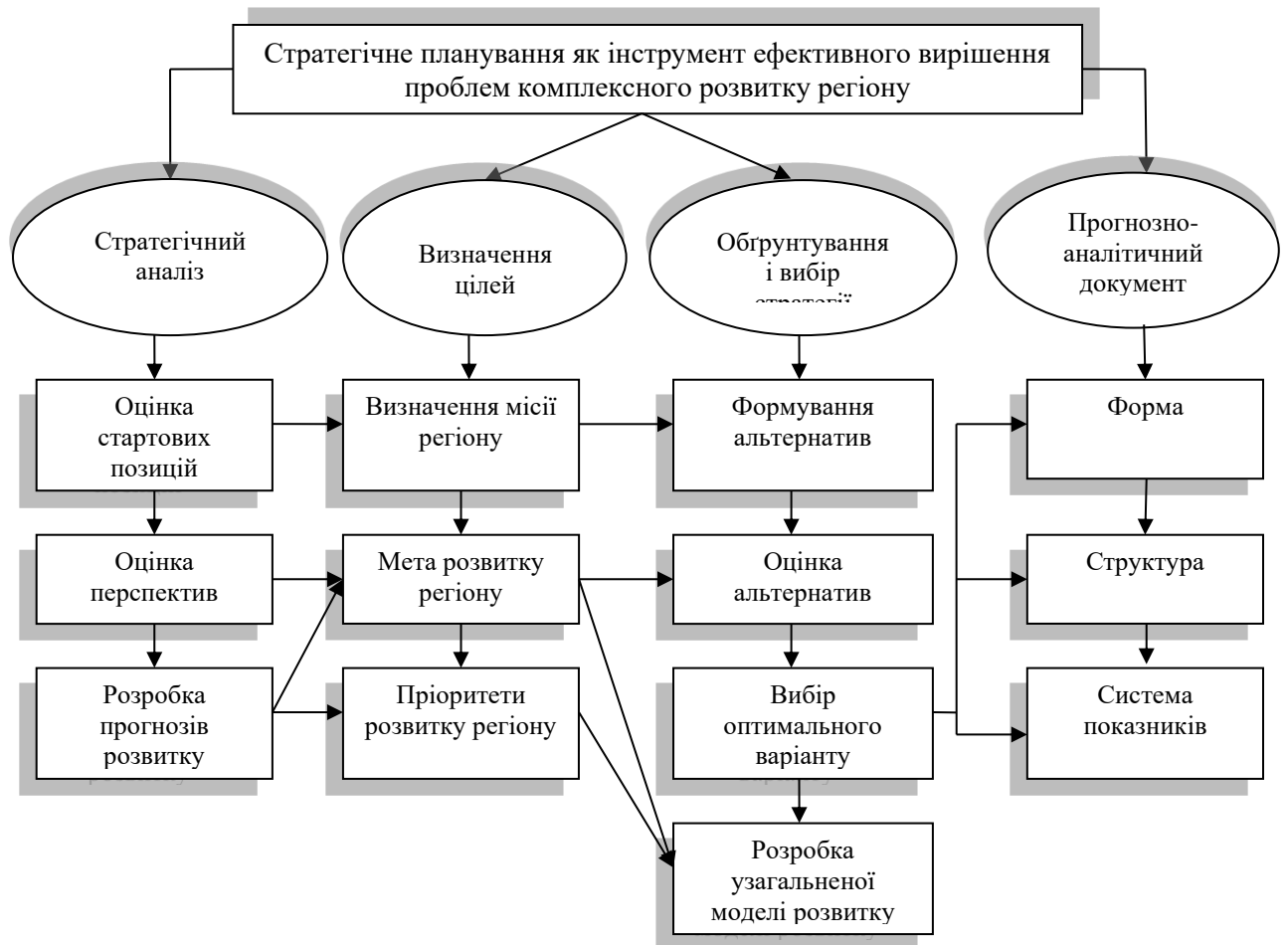

Рис. 3.4. Принципова схема стратегічного планування розвитку регіону

Примітка. Розроблено автором

На етапі стратегічного аналізу проведення аналітичних робіт є ключовою процедурою стратегічного регіонального планування, значення якої визначається тим фактом, що перспективний розвиток регіону значною мірою залежить від досягнутого в передплановий період стану та ефективності використання соціально-економічного потенціалу регіону, рівня розвитку його економіки і якості життя населення і т.д.

Процес розробки стратегічних цілей розвитку регіону передбачає визначення стилю її поведінки і на основі цього формування завдань розвитку, які базуються на інформації, отриманій на етапі стратегічного аналізу.

Третій етап стратегічного планування безпосередньо пов'язаний з розробкою стратегії розвитку регіону. Він передбачає формування і оцінку альтернативних напрямків регіонального розвитку, а також вибір найбільш пріоритетного його варіанту.

Формування та оцінка альтернативних варіантів розвитку регіону представляє самостійну цінність для управління і реалізується в процесі стратегічного планування. При цьому виділяються тимчасові рамки, заходи, ресурси, обсяги та джерела фінансування, а також відповідальні за реалізацію намічених заходів.

У рамках четвертого етапу обґрунтовується вибір розроблюваного прогнозно-аналітичного документа стратегічного розвитку регіону. Розроблений прогнозно-аналітичний документ є інструментом реалізації політики суб'єкта управління; розкриває цілі та напрямки його розвитку; визначає етапи соціально-економічного розвитку суспільства в цілому і його окремих підсистем; виступає в якості міри, критерію економічного і соціального прогресу суспільства. Він обґрунтовується конкретним цифровим матеріалом та відповідними розрахунками на підставі прогнозування внутрішньої діяльності регіону. При цьому здійснюється багатоваріантність розрахунків прогнозів, і вибираються найбільш ефективні стратегічні альтернативи.

3.2. Концептуальні засади формування стратегії розвитку соціально-економічного потенціалу регіону

Стратегічна мета розвитку Староконстантинівського району: Староконстантинівський район - провідний район Хмельницької області, де можна комфортно жити, ефективно працювати та інвестувати.

Староконстантинівський район - адміністративний район із незначним впливом, економіка якого базується на високоефективних міждисциплінарних послугах у галузі сільського господарства, вільної торгівлі, торгівлі, транспорту та логістики.

Концепція стратегії розвитку Староконстантинівського району крізь призму стратегічних цілей базується на територіальному підході у всіх економічних та соціальних сферах регіону. Це означає, що стратегічні цілі спрямовані на пошук найкращих варіантів розвитку міста Староконстантинова

та інших населених пунктів регіону у їх тісних взаємовідносинах з метою зменшення міграції та створення можливостей для активного розвитку населення. Село також розглядається як майданчик для динамічної економічної діяльності та самоорганізації населення територіальних громад з метою реалізації власних пріоритетів цих громад.

Таким чином, поєднання територіального виміру з відповідними секторами розвитку є всеосяжною базою для досягнення цієї загальної мети. По суті, справа не в тому, щоб відмовитись від галузевого підходу до місцевої економіки, а, скоріше, від її територіального розташування, заснованого на стратегічних цілях.

Вибір цілей базувався на прозорому обговоренні факторів та порівняльних переваг регіону із зазначенням напрямків його потенціалу розвитку з метою усунення недоліків регіону, вирішення проблем розвитку та зменшення ризиків. Розуміння нинішнього стану щодо сильних сторін, можливостей та викликів регіону дозволило визначити напрямки майбутніх змін у регіоні з метою сприяння економічному розвитку та отримання достатнього доходу для підтримки соціальної ситуації та просторового планування вдосконалюватись далі.

Стратегії розвитку Староконстантинівського району повинні перетворити економіку регіону повільного зростання та низької доданої вартості на динамічну економіку зі значною доданою вартістю, що характеризується оптимальним територіальним розташуванням економічних одиниць з екологічно чистою діяльністю, яка не збільшує екологічне навантаження на територію району.

Стратегічна мета 1: Диверсифікація регіональної економічної структури та вдосконалення економічних одиниць.

Оперативна ціль 1.1: Розвивати інноваційний та конкурентоспроможний промисловий сектор.

Староконстантинівський район повинен зменшити свою залежність від традиційних галузей економіки з низькою доданою вартістю. Хоча може

здатися, що місто Староконстантинов та його близькість до обласного центру - Хмельницького - змогли розвивати економічну діяльність у різних підгалузях, очевидно, що результат цього процесу, враховуючи характер таких підгалузей (легка промисловість), низьку продуктивність та застарілі технології є незадовільним. Відсутність нових продуктів, що становлять інтерес для ринку, і загальне узгодження галузі з потребами регіону (включаючи виробництво будівельних матеріалів та деякі металургійні та агротехнічні компанії). Крім того, очевидно, що брак свіжого капіталу (інвестицій) та слабкість сфери послуг призводять до зниження доходів регіону та частки ВРП в структурі ВВП України.

Тому стратегія спрямована на підвищення продуктивності та вартості компаній за допомогою комплексного підходу, цілеспрямованих інвестицій в інновації, вдосконаленого управління, постійного навчання працівників та вдосконалення виробничих процесів на основі технологічної модернізації, включаючи інвестиції в енергоефективність та екологічність.

Для створення економіки, заснованої на знаннях, та підвищення конкурентоспроможності регіону, має бути забезпечено організаційне та просторове посилення інноваційного потенціалу, поширення інновацій та приведення інформаційних, технологічних та інших інноваційних знань безпосередньо до економічних одиниць.

Для досягнення оперативної мети пропонуються такі заходи:

- збільшити фінансування інновацій шляхом створення механізмів залучення приватних інвестицій та венчурного капіталу;
- сприяти впровадженню компаніями нових технологій та розповсюдженню інновацій.

Оперативна ціль 1.2: Зміцнення МСП та підприємництва.

Сьогодні існує чітка кореляція між ставленням людей до підприємництва та кількістю стартапів. Коли ставлення до підприємництва є більш позитивним, створюється більше підприємств, а існуючі підприємства стають стійкішими та швидше ростуть. Сприятливі місцеві та регіональні

умови сприяють розподілу МСП в регіоні. Структура галузі, традиції, ставлення та територіальна гнучкість - це лише деякі умови, які широко варіюються в регіоні. Новий бізнес є найбільш важливим у сферах, де галузь орієнтована на конкретні компанії чи галузі. Підвищення гнучкості МСП та підприємців, беручи до уваги умови ведення бізнесу в цій галузі та в усьому регіоні, можна досягти за допомогою ініціативи та широкої підтримки через:

- створення ланцюгів поставок та мереж для підвищення конкурентоспроможності за участю великих компаній, МСП та нових компаній;

- сприяння розвитку потенціалу для стартапів та малих та середніх підприємств для підтримки їх засобів до існування та зміцнення їхніх позицій в економіці регіону;

- просування підприємництва як життєздатного варіанту кар'єри шляхом цілеспрямованої адвокації та розбудови спроможності;

- інтеграція підприємництва на всіх рівнях освітніх програм та забезпечення ефективної взаємодії між навчальними закладами та компаніями.

Оперативна мета 1.3: Стимулювати економічний, виробничий та інвестиційний потенціал регіону.

Економічне зростання стримується низкою допоміжних факторів. Як результат, в регіоні немає жодної домінуючої галузі, яка могла б стати локомотивом для розвитку регіону. Для ідентичності регіону важливо, щоб люди були змушені ставити спільні цілі та спільно працювати над досягненням позитивних змін у відповідних сферах.

На цьому тлі вже зроблено перший крок для стимулювання регіональної економіки шляхом процесів планування з урахуванням внеску всіх сфер життя регіону. Це бажання з точки зору змісту та для людей формувати майбутню економіку району є основою для подальшої реклами продукції, створення потенціалу та навчання, зміцнення традицій та культури регіону та пропонує інвестиційний потенціал.

Для досягнення оперативної мети пропонуються такі заходи:

- створення потенціалу для розробки продукції;
- сприяння розвитку економіки регіону.

Стратегічна ціль 2: Реалізація туристичного потенціалу Староконстантинівського району.

Оперативна ціль 2.1: Розвиток та відновлення туристично-рекреаційного потенціалу.

Це оперативне завдання має на меті підвести підсумки потенціалу регіону з точки зору диверсифікації туристичних продуктів та визначних пам'яток, які потрібно відвідати. Безперечно, привабливість регіону для туристів визначається двома основними факторами: пам'ятками історії та культури та природними об'єктами (озера, річки, ліси та сільські поселення).

Для досягнення оперативної мети пропонуються такі заходи:

- відновлення архітектурного, історичного та етнічного потенціалу;
- мобілізаційний потенціал у сферах відпочинку, здоров'я та спорту;
- розвиток туристичних об'єктів, продуктів та мереж;
- доступ до невеликої фінансової підтримки.

Оперативна ціль 2.2: Створення потенціалу та просування туристичних продуктів.

Староконстантинівський район не вважається активним туристичним регіоном. Отже, нарощування потенціалу інституційних структур для підтримки туризму, постачальників послуг, громад та людей, які приймають туристів, не було предметом інтенсивної діяльності з навчання, навчання та розповсюдження інформації. ... Водночас регіон відомий своєю гостинністю та вивчив найкращий досвід інших регіонів та країн у галузі туризму. Сучасний туризм вимагає високоякісних послуг і, отже, відмови від спрощення традиційних звичаїв та способу життя, особливо у сільській місцевості.

Для ефективного досягнення цієї оперативної мети необхідно зробити наступні кроки:

- розвиток інституційної підтримки;
- розвиток потенціалу сільського та міського туризму;

- просування туристичного потенціалу регіону.

Стратегічна ціль 3: Розвиток сільських територій.

Оперативна ціль 3.1: підвищення продуктивності праці в аграрному секторі.

Сільські райони відіграють різну роль у розвитку регіону. Важливо, щоб ці ролі доповнювали один одного і щоб село зберігало свою ідентичність в рамках соціальної та фізичної цілісності та сталого розвитку. Усі місцеві громади повинні мати можливість повною мірою брати участь в економічному процвітанні свого району.

Для досягнення оперативної мети пропонуються такі заходи:

- вдосконалити організацію сільськогосподарських ринків та зв'язок між містом та селом;
- вдосконалення послуг, можливостей та технологій для прибутковості дрібних власників та організація мереж для співпраці між фермерами;
- полегшення доступу до невеликої фінансової допомоги.

Оперативна мета 3.2: Розробити можливості для диверсифікації економіки (доходів) сільського населення.

Зниження рівня зайнятості, вирощування середніх фермерських господарств з високим ступенем механізації праці та, врешті-решт, зменшення зайнятості призводять до неповного сільського господарства, яке не забезпечує сім'ям належного доходу та потребує додаткових джерел доходу, щоб ферми залишались життєздатними. Зниження в цьому ключовому секторі, звичайно, матиме згубний вплив на соціальний порядок та місцеву економіку у сільській місцевості, які залежать від доходу від сільського господарства.

Для досягнення оперативної мети пропонуються такі заходи:

- сприяння майстерності та можливостям МСП у сільській місцевості;
- організація сільських громад, збереження та підтримка традиційних сільських звичаїв та товарів;
- створення умов для повернення молоді на село;
- сприяти розвитку сільських мереж на основі спільних інтересів.

Оперативна ціль 3.3: Покращення стійкості сільських територій.

Відсутність збалансованої політики державної підтримки призвело до погіршення засобів забезпечення мінімальної якості життя в сільській місцевості. У той же час, широко очікується, що роль держави та її інституцій полягає в поліпшенні умов для стійкості та життя в сільській місцевості. Як відсутність державної підтримки, так і відсутність економічної незалежності та самодостатності призвели до різкого занепаду, а іноді і повного зникнення деяких сіл на фоні фізичного та соціального погіршення населення.

Для досягнення оперативної мети пропонуються такі заходи:

- створення умов для повернення молоді на село;
- сприяти розвитку мереж сіл та малих міст на основі спільних інтересів.

Механізм реалізації стратегії розвитку Староконстантинівського району включає такі елементи:

- прогноз розвитку економіки району, міста Староконстантинова, сільської місцевості, основних галузей та сфер діяльності на середньострокову перспективу;
- методи економічного регулювання, що забезпечують створення сприятливих умов ведення бізнесу, добросовісну конкуренцію на сировинних ринках, вільний рух товарів та створення стабільних умов для інвестиційної діяльності;
- організаційна структура управління підпрограмою з чітким визначенням складу, функцій та механізмів координації дій клієнта та тих, що здійснюють діяльність підпрограми;
- важелі фінансового управління для забезпечення: раціонального використання бюджетних ресурсів, їх спрямованості на вирішення пріоритетних соціально-економічних проблем;
- максимальне залучення небюджетних джерел фінансування на основі інвестиційних проектів та заявок на участь у державних та регіональних цільових програмах.

Реалізація стратегії в першу чергу базується на придбанні внутрішніх ресурсів для підвищення ефективності соціально-економічного розвитку Староконстантинівського району.

Фінансування реалізації завдань стратегії надходить із державного, регіонального та місцевих бюджетів, компаній, населення, мобілізації ресурсів з фондової біржі та з інших джерел.

Проблеми фінансування програмної діяльності на кожному етапі вирішуються шляхом обов'язкового розгляду результатів моніторингу та оцінки ефективності програмної діяльності протягом звітного періоду.

Правовий супровід соціально-економічних перетворень буде розвиватися відповідно до законодавчих змін у сферах регіональної політики, економічного та соціального розвитку, податкової та бюджетної політики, адміністративної реформи, реформи місцевого самоврядування та інших сфер та створить необхідну правову базу для стратегічного розвитку. та оперативні управлінські рішення.

Організаційний механізм реалізації стратегії передбачає щорічний моніторинг виконання стратегії усіма органами виконавчої влади району, виконання затверджених показників та контрольних показників тощо.

Також планується надати населенню вичерпну інформацію про хід та результати реалізації стратегії із залученням засобів масової інформації за допомогою Інтернет-порталу влади.

Стратегія розвитку Староконстантинівського району має реалізовуватися у три етапи:

- перший етап: 2021-2024 роки;
- другий етап: 2025-2027 роки;
- третій етап: 2028-2030 роки.

Перший етап реалізації стратегії, передбачений у цьому плані реалізації Стратегії розвитку Староконстантинівського району на період 2021-2024 рр. (План реалізації стратегії), є першою спробою перетворити встановлені стратегічні цілі на детальні втручання - програми та проекти з конкретним

виконанням. Інструменти, обов'язки та терміни.

Очікується, що досягнення стратегічних цілей Стратегії розвитку Староконстантинівського району до 2030 року включатиме:

- диверсифікацію економічної діяльності, особливо у сільській місцевості, що визначається точками економічного зростання;
- розвиток галузей, що мають потенціал для додавання вартості;
- розвиток транспортної логістики, що відповідає потребам регіональної економіки;
- розвиток підприємництва та конкурентоспроможності Староконстантинівського районного господарства;
- привабливість інвестицій;
- зростання питомого регіонального валового продукту;
- збільшення виробництва та експорту;
- створення нових робочих місць із заробітною платою, що перевищує середньоукраїнські показники;
- збільшення купівельної спроможності мешканців району;
- створення нових робочих місць з гідними доходами;
- збільшення інвестицій;
- збереження та примноження історико-культурної спадщини;
- збереження екології;
- розвиток малого та середнього підприємництва;
- підвищення якості життя в селі та підтримка традиційного села;
- економічне зростання в сільській місцевості, головним чином за рахунок диверсифікації продукції, впровадження інтенсивних технологій, економічної співпраці та освіти;
- розвиток кооперації, малих та середніх підприємств, просування продукції на зовнішні ринки, залучення інвестицій;
- зміцнення людського капіталу, збільшення доходів та якості послуг, посилення взаємодії з міською територією і, таким чином, поліпшення якості життя сільського населення;

- вдосконалення територіального аспекту соціально-економічного розвитку та підвищення якості життя населення;
- поліпшення способу життя населення.

Для забезпечення якісного моніторингу виконання Стратегічного плану реалізації показники на рівні програми повністю відповідають показникам, встановленим на стратегічному (для стратегічних цілей) та оперативному (для оперативних цілей) рівнях. Відповідно до цільової ієрархії, реалізація проектів сприяє досягненню оперативних цілей, реалізація яких сприяє реалізації стратегічних цілей та успішній реалізації стратегії.

Отже, показники, встановлені на рівні програми, слід використовувати для оцінки стану виконання цього плану впровадження. Вони також фіксують оперативні та стратегічні показники та забезпечують основу для оцінки впливу та рентабельності інвестицій. Насправді вони необхідні для сертифікації, вимірювання та звітування про вдосконалення у цій галузі, які є результатом реалізації цього плану впровадження.

Орієнтовні показники на рівні програм повинні бути невід'ємною частиною інструментів моніторингу, якими керує Агентство місцевого розвитку (після створення та запровадження) та центральний орган виконавчої влади з питань місцевої політики.

Показники моніторингу на рівні проектів встановлюються після опрацювання окремих проектних пропозицій відповідно до процедур та вимог органів влади, донорів та інших спонсорів. На цій підставі компетентний наглядовий орган повинен збирати дані від розробників проекту та їх ініціаторів про показники, встановлені для моніторингу рівня проекту. Після збору дані слід узагальнити (АМР чи інша установа) та порівняти з даними, встановленими на рівні програми.

Таким чином, розроблена концепція стратегії розвитку Староконстантинівського району до 2030 року може бути використана центральними та місцевими органами виконавчої влади, а також органами місцевого самоврядування для обґрунтування стратегічних напрямів їх

розвитку та прийняття обґрунтованих стратегічних рішень.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі подано теоретичне узагальнення й нове вирішення наукового завдання – розв’язання проблеми оцінювання, формування і державно-регуляторного забезпечення розвитку соціально-економічного потенціалу регіону. Отримані в процесі дослідження результати дають змогу сформулювати висновки і пропозиції, що мають теоретичне й практичне значення.

1. В процесі дослідження визначено, що соціально-економічний потенціал регіону – це сукупна здатність галузей економіки регіону виробляти продукцію, здійснювати капітальне будівництво, перевезення вантажів, надавати необхідні послуги населенню, який визначається досягненням науки і техніки, обсягом виробничих потужностей, наявністю транспортних засобів, економічно активного населення, якістю їхньої професійної підготовки, ступенем розвитку галузей сфери обслуговування населення.

Встановлено, що ключовою складовою соціально-економічного потенціалу регіону є населення регіону. Саме населення за допомогою управлінських структур впливає на всі наявні в регіоні економічні ресурси, перетворюючи їх у засіб задоволення виникаючих потреб. Соціально-економічний потенціал регіону повинен забезпечувати розширене відтворення та вирішення соціальних проблем, що можливо лише за умови активного функціонування та використання всіх його елементів: управлінського потенціалу, трудового потенціалу, інтелектуального потенціалу, соціального потенціалу, фінансового потенціалу, виробничого потенціалу, інноваційного потенціалу, інфраструктурного потенціалу, інвестиційного потенціалу, природно-ресурсного потенціалу.

2. Визначено систему показників аналізу і діагностики соціально-економічного потенціалу регіону, що враховує ефективність використання локальних потенціалів: виробничого, інноваційного, інвестиційного, природно-ресурсного, інфраструктурного, фінансового, трудового, інтелектуального, соціального, управлінського потенціалів.

З'ясовано, що методичні підходи до оцінки соціально-економічного потенціалу мають свої переваги і недоліки. Однак проблема вибору найкращого методу, застосування якого було б єдино вірним, не стоїть: єдиний метод тут об'єктивно виключений через складність економічного змісту самої категорії соціально-економічного потенціалу.

3. Виявлено, що соціально-економічний потенціал регіону має значні резерви, які можуть бути залучені у економіку завдяки ефективно налагодженому механізму управління регіоном.

Економіка Старокостянтинівського району характеризується наступними показниками: загальний обсяг реалізованої продукції становив 454,5 млн.грн., що на 8,27 % менше реалізації 2018 року; вироблено продукції сільського господарства на суму 604,3 млн.грн. (98,6%), в т.ч. продукції рослинництва – 565,1 млн.грн. (98,3%), продукції тваринництва – 39,2 млн.грн. (115,1%); за 2019 рік надійшло податків та зборів в сумі 345,4 млн.грн., із них власних надходжень – 134 млн.грн., що на 6,4 млн.грн. більше до надходжень минулого року, виконання забезпечено на 105,6%.

4. З'ясовано, що в регіоні діє Програма залучення інвестицій в економіку Старокостянтинівського району на 2011-2020 роки, яка визначає мету, основні завдання, пріоритетні напрями та механізми залучення інвестицій у район шляхом втілення єдиної регіональної політики у сфері залучення інвестицій, спрямованої на створення бази для сталого економічного зростання та підвищення життєвого рівня населення.

Відповідно до даної Програми: залучено 321,8 млн.грн. капітальних інвестицій, що складає 70% по відношенню до відповідного періоду минулого року та становить 11,4 тис.грн. на одну особу; обсяг прямих іноземних інвестицій становив 1503,1 тис. дол. США; обсяг експорту досяг 64654,7 тис.дол. США., що у 1,3 рази більше до відповідного періоду попереднього року; імпорту – 8605,3 тис. дол. США, зріс у 3 рази.

5. Обґрунтовано механізм регулювання розвитку економіки регіонів, що включає організаційний, економічний, інформаційний, управлінський,

нормативно-правовий, науково-техніко-проектний, політичний механізми, які спрямовані на специфіку регіонального розвитку.

Визначено, що метою управління соціально-економічним розвитком регіону є досягнення ефективного і рівномірного розподілу всіх ресурсів території через формування механізму управління всіма економічними і соціальними процесами регіону.

Сформульовано схему управління впливу управлінського потенціалу на економічний та соціальний потенціал регіону.

6. Розроблено концептуальні засади Стратегії розвитку Старокостянтинівського району, реалізація якої забезпечить цілеспрямований і пропорційний розвиток регіону, за рахунок пошуку власних джерел саморозвитку та залучення коштів для розширення використання і розвитку соціально-економічного потенціалу, що сприятиме підвищенню ефективності суспільного виробництва, створенню рівних умов проживання населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агапова Т.А., Серегина С.Ф. Макроэкономика. М.: ДИС, 1997. 416с.
2. Андреева Л., Миргородская Е. Взгляд на систему конкурентоспособности как доминанту устойчивого экономического развития. *Экономист*. 2004. № 1. С. 81-88.
3. Андрианов В. Экономический потенциал России. *Вопросы экономики*. 1997. № 3. С. 128-144.
4. Антонов В. Методологічні підходи щодо оцінки рівня соціально-економічного розвитку регіонів України. *Управління сучасним містом*. 2003. №7-9. С.51-60.
5. Анчишкин А.И. Прогнозирование роста социалистической экономики. М.: Экономика, 1983. 218с.
6. Архипов В.М., Георгиев С.В. Формирование стратегии развития производственного потенциала предприятия. *Вести Омского университета*. 2000. Вып. 3. С. 97-101.
7. Байцим В.Ф. Механізм формування стратегічних цілей програм (проектів) розвитку регіонів та територій. Актуальні проблеми економіки. 2008. №10(88). С. 227-237.
8. Балацкий О.Ф., Дорошенко Ю.А., Джаин И.О. Экономическая оценка потенциала региона. *Экономическая политика и сотрудничество регионов Украины и России: проблемы и перспективы*: материалы междунар. науч.-практ. конф.. Сумы: Инициатива, 1998. С..48-57.
9. Беломестнов В.Г. Проблемы управления экономическим потенциалом социально-экономических систем. *Проблемы современной экономики*. 2005. № 1(13). URL : <http://www.m-economy.ru/art.php3?artid=20651>.
10. Бистряков І.К., Чернюк Л.Г. Економічний простір: аспекти методологічного визначення / за заг. ред. Б.М.Данилишина. К.: РВПС України НАН України, 2006. 56 с.
11. Білоусова М.А. Оценка использования социального потенциала

региона. *Економіка і організація управління*. 2010. №1(7). С. 168-163.

12. Большая Советская Энциклопедия. М.: Сов. энциклопедия, 1977. Т.21. 1015 с.

13. Большой экономический словарь / под ред. А.Н. Азрилияна. М., 1999. С. 477.

14. Гапоненко А.Л. Стратегическое планирование социально-экономического развития региона. *Пространственная экономика*. 2005. № 4. С. 40-53.

15. Гафуров И. Оценка экономического потенциала территории. *Экономист*. 2005. №3. С. 61-66.

16. Гладышевский, А.И. Формирование производственного потенциала: анализ и прогнозирование. М.: Наука, 1992. 152 с.

17. Горшков М.Н. Город: социальная политика и рационализация социальной инфраструктуры (Проблемы методологии и методики исследования). М.: ИСИ АН СССР, 1984. 183с.

18. Гутман Г.В., Мироедов А.А., Федин С.В. Управление региональной экономикой. М.: Финансы и статистика, 2001. 176 с.

19. Давискіба К.В. Економічний потенціал регіону та його ефективне використання в умовах ринкової трансформації: автореф. дис. ... канд.екон.наук : 08.10.01. Харків., 2005. 20 с.

20. Даренский Ю.А. Колотова Н.С., Храмова Л.Б. Факторный анализ экономической эффективности общественного производства региона. *Вопросы статистики*. 2005. № 12. С. 11-19.

21. Деякі питання забезпечення виконання Програми «Інвестиційний імідж України : розпорядження Кабінету Міністрів України від 11.01.2006 року №2-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2-2006-p>.

22. Дорогунцов С., Федорищева А. Інвестиційне забезпечення відтворення основного капіталу в регіонах України. *Регіональна економіка*. 2004. № 3. С. 159-171.

23. Дослідження структури ВВП: матеріали дослідницького відділу

Action Data Group, лютий 2009. URL : <http://www.actiondatagroup.com/ua>.

24. Жулавський А.Ю. Принципы оценки экономического потенциала территории. *Вісник СумДУ*. 1999. №3 (14). С. 3-7.

25. Задоя А.А. Народнохозяйственный потенциал и интенсивное воспроизводство. К.; Донецк: Вища школа, 1986. 184 с.

26. Звіти про виконання Програм соціально-економічного та культурного розвитку Старокостянтинівського району за 2017, 2018, 2019 роки.

27. Игнатовський П.А. Экономическая жизнь социалистического общества. М: Экономика, 1983. 248с.

28. Исаев Э.А. Финансовый потенциал крупного экономического региона; науч. ред. Ю.И. Любимцев. М.: Экономика, 2007. 206 с.

29. Інвестиційна привабливість регіонів. Київ, 2014 URL: http://www.ukrproject.gov.ua/sites/default/files/upload/rejting_investiciynoyi_privablivosti_regioniv_2014_1.pdf

30. Калинникова И.О Управление социально-экономическим потенциалом региона: [учебное пособие]. СПб.: Питер, 2009. 240 с.

31. Каныгин Ю.М. Научно-технический потенциал (проблемы накопления и использования). Новосибирск: Наука, 1984. 154 с.

32. Кафлевська С.Г., Салтан М.П. Формування концепції інформаційно-консультативної служби регіону як фактор розвитку економічного потенціалу підприємств АПК. *Зб. наук. праць Вінницького нац. аграр. ун. Сер.: Сільськогосподарські науки*. 2011. Вип. 12 (52). С. 77-81.

33. Кваснюк Б.Є. Науково-технічний і виробничий потенціал національної економіки. *Економічна теорія*. 2008. №1. С. 85-99.

34. Ковальская Л. С. Подходы к изучению потенциала региона. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2009. № 3, Т. 2. С. 143-147.

35. Кодекс цивільного захисту: Кодекс від 02.10.2012 № 5403-VI // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 34-35, ст.458

36. Кокурин Д.И. Инновационная деятельность. М.: Экзамен, 2001.

576 с.

37. Кондратюк О.І. Экономический потенциал страны, его суть и тенденции развития. *Актуальні проблеми економіки*. 2010. №3 (105). С. 91-98.

38. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 23.06.1996р. // *Голос України*. 1996. 13 липня.

39. Корнай Я. Дефицит: [пер. с венг.]. М. Наука, 1990. 607с.

40. Любченко О.М. Проблеми правового регулювання економічного розвитку регіонів України. *Економіка та держава*. 2008. №1. С. 19-20.

41. Меньщикова В.И. Экономический потенциал региона: терминология, структура, модель. *Вестник ТГУ*. 2010. Вып. 4 (84). С. 51-63.

42. Методичні рекомендації з розробки програми соціально-економічного розвитку регіону (Схвалені рішенням колегії Мінекономіки України від 12.11.1997 р., протокол №11). К.: НДЕІ Мінекономіки України, 1997. 157 с.

43. Муравський С. Сутність, склад і структура агропромислового потенціалу. *АПК: економіка, управління*. 1989. №3. С.153-57.

44. Муфтахутдинова Х. Р. Методологические подходы к стратегическому управлению экономикой региона. *Дискуссия теоретиков и практиков*. 2010. №1. С. 45-48.

45. Муфтахутдинова Х. Р., Горинов М.Н. Экономический потенциал региона: социально-экономическая сущность и модель оценки. *Вестник ИжГТУ*. 2007. № 4. С. 30-36.

46. Назаренко А.В. Біопаливний потенціал України на світовому ринку сільськогосподарської продукції. *Економіка АПК*. 2010. № 1. С. 72-77.

47. Новокрещенов П.А. Ресурсный потенциал агропромышленного комплекса и специфика его изучения. *ЭПНИ*. 2007. Вып. 3-4. URL: http://www.sarki.ru/old/jurnal/pages/text_2007_2/econom/4.pdf

48. Організаційно-економічний механізм розвитку: трансформаційні процеси та їх інституційне забезпечення: [Монографія] / За ред. А.Ф. Мельника. Тернопіль: Економічна думка, 2003. 608 с.

49. Основи охорони праці. / Під ред.. М.П. Купчика, М.П. Гандзюка. К.: Основа, 2000. 416 с.

50. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

51. Павлов В.І. Політика регіонального розвитку в умовах ринкової трансформації: теоретико-методологічні аспекти та механізми реалізації. Луцьк, Надстир'я, 2000. 580 с.

52. Панухник О.В. Державна регіональна політика як засіб регулювання розвитку регіонів: проблеми становлення. *Актуальні проблеми економіки*. 2007. №7(73). С. 134-141.

53. Пила В.І. Структурні зміни в економіці та проблеми соціально-економічного розвитку регіонів. *Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права*. 2003. №2. С.313-318.

54. Потапенко В. Г. Трансформація використання природно-ресурсної сфери України на засадах «зеленої» економіки : монографія. Суми: ТОВ «Друкарський дім «Папірус», 2013. 384 с.

55. Потапенко Р. Инновации в развитии потенциальных возможностей региона. *Вестник ВНУ им. В. Даля*. 2000. № 12(46). С. 167-169.

56. Про додаткові заходи щодо залучення іноземних інвестицій в економіку України : Указ Президента України від 07.07.2003 року №580/2003. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580/2003>.

57. Про додаткові заходи щодо збільшення надходжень інвестицій в економіку України : від 22.02.2001 року №108/2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/2001>.

58. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності : Закон України від 23.09.1999 р. № 1105-XIV. URL : <http://zakon.nau.ua/doc/?code=1105-14>

59. Про затвердження Правил пожежної безпеки в Україні: Наказ Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій від 19 жовтня 2004 р.

№ 126.

URL:

http://kharkiv.medprof.org.ua/uploads/media/Pg_Pravyla_pog_bezpeky.pdf

60. Про захист іноземних інвестицій в Україні : Закон України від 10.09.1991 р. № 1540а-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1540-12>.

61. Про заходи щодо поліпшення інвестиційного клімату в Україні : Указ Президента України від 28.10.2005 року №1513/2005. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1513/2005>.

62. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.1991 р. № 959-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12>.

63. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 р. № 1560-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.

64. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 р. № 40-ІV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.

65. Про Концепцію регулювання інвестиційної діяльності в умовах ринкової трансформації економіки : постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.1995 року №384. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/384-95-п>.

66. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні : Закон України від 08.09.2011 р. № 3715-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>.

67. Про режим іноземного інвестування : Закон України від 19.03.1996 р. № 93/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-вр>.

68. Про схвалення Програми 2 Інвестиційний імідж України : розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.08.2002 року №477-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/477-2002-р>.

69. Про транскордонне співробітництво : Закон України від 24.06.2004 р. № 1861-ІV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-15>.

70. Програма соціально-економічного та культурного розвитку Старокостянтинівського району на 2017, 2018, 2019, 2020 роки.

71. Проскуряков В.М., Самоукин А.И. Экономический потенциал социальной сферы: содержание, оценка, анализ. М. : Экономика, 1991. 159 с.

72. Регіональна економіка: словник-довідник / [О.Д. Богорад, О.М.Невалев, В.М. Падалка, М.В. Підмогильний]; за ред. М.В. Підмогильного. К.: НДІСЕП, 2004. С. 72-73.

73. Сімків Л.Є. Проблеми диспропорційного розвитку регіонів України та шляхи їх подолання. *Інноваційна економіка*. 2013. №6[44]. С.122-128.

74. Слободян О.П., Заяць В.А. Забезпечення пожежної безпеки на підприємствах готельно-ресторанного комплексу URL : http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/13000/3/Neshchadym_10_13.pdf

75. Словарь иностранных слов / Ред. Васюкова И.А. М., 1972. 236 с.

76. Степаненко С. В. Оцінка ефективності використання економічного потенціалу регіону та управління ним. *Державне будівництво : електронне наукове видання ХарPI НАДУ при Президентові України*. 2013. № 1. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2013-1/doc/2/03.pdf>.

77. Стеченко Д. М. Програмно-цільова орієнтація в управлінні соціально-економічним розвитком регіону. URL: <http://www.univer.km.ua/visnyk/1375.pdf>

78. Стратегії розвитку регіонів: шляхи забезпечення дієвості. Збірник матеріалів «круглого столу» / за ред. С. О. Білої. К. : НІСД, 2011. 88 с.

79. Стратегія регіонального розвитку Хмельницької області на 2011-2020 рр. // Рішення Хмельницької обласної ради від 18 травня 2011 року №24-4/2011

80. Ступницкий И. Регулирование экономики в переходный период. *Экономист*. 1993. № 11. С.10 – 20.

81. Терещенко О.В. Потенциал городов (методы статистического изучения). Новосибирск: Изд-во Новосибирского университета. 1991. 176 с.

82. Тертична К. О. Валовий внутрішній продукт в оцінці економічного

потенціалу країни. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2010. № 2(10). С. 42-47.

83. Трисеева Л.А., Чувикина Н.В. Проблемы развития самоуправления в малых промышленных городах Украины. *Экономико-правовые проблемы городского самоуправления: сб. науч. трудов*. Донецк: ИЭПИ НАН Украины, 2001. С. 145-150.

84. Управління соціально-економічним розвитком країни та регіонів: соціальні, економічні, фінансові проблеми : тези Міжнар. наук-практ. інтернет-конф. аспірантів та молодих вчених (Дніпропетровськ, 29 листопада 2013 р.). Дніпропетровськ : ДДФА, 2013. 314 с.

85. Ускова С.И. Экономический потенциал предприятия как основа предпринимательской деятельности. URL: http://www.science-bsea.narod.ru/2006/ekonom_2006_2/uskova_ekonom.htm.

86. Фонотов А.Г. Ресурсний потенціал: планування, управління. М.: Економіка, 1985. 151 с.

87. Цулая І.Н. SWOT - анализ в системе стратегического управления: особенности применения и пути адаптации к объектам мезоуровня. *Вестник ВолГУ. Серия 3: Экономика. Экология*. 2010. Выпуск №2, Том 3.

88. Цыгичко, А. Сохранение и приумножение производственного потенциала страны. *Экономист*. 1992. № 7. С. 10-17.

89. Шарипова О. Использование производственного потенциала хозяйственного комплекса. *БИЗНЕС ИНФОРМ*. 1999. №11-12. С. 136-138.

90. Шнипор Р.И. Регион: экономические методы управления. Новосибирск: Наука, 1991. 49 с.

91. Щуков В.Н. Экономический потенциал регионов России и эффективность его использования: [учебное пособие]. Иваново: ИГТА, 2002. 58 с.

92. Экономическая энциклопедия / Науч.-ред. совет изд-ва «Экономика»; Ин-т экон. РАН; Гл. ред. Л.И. Абалкин. М.: Экономика, 1999. 1055 с.

93. Экономический потенциал развитого социализма. М.: Политиздат, 1980. 217 с.
94. Этимологический словарь русского языка / Под ред. Н.М.Шайнскогo. М. 1994. 237 с.
95. Юрій М.Ф. Політологія: [підручник]. К.: Дакор, КНТ, 2006. 416 с.
96. Ягодка А. Г. Соціальна інфраструктура і політика. К.: КНЕУ, 2000. 212 с.
97. Яруллина Д.Х. Экономический потенциал региона: содержание и особенности структурного строения. *Вестник ТГУ*. 2009. Вып. 3 (71). С. 380-385.
98. Romaniuc A., Chuiko L. Matrimonial behavior in Canada and Ukraine: The Enduring Hold of Culture. *Journal of Comparative Family Studies. Dept of Sociology University of Calgary*. Vol.XXX. Num. 3. Calgary (Canada), 1999. P. 335-363.
99. SWOT-анализ и стратегическое планирование. URL: www.swot-analysis.ru/index_2.html

ДОДАТОК А

Рис. А.1. Структура соціально-економічного потенціалу

Примітка. Складено автором.

Виконала: студентка
магістратури за спеціальністю
281 Публічне управління та
адміністрування заочної форми
навчання

_____ А.С. Пасічник

Науковий керівник:
завідувач кафедри публічного
управління та адміністрування,
д.держ.упр., доцент

_____ Е.В. Щепанський

Робота допущена до захисту:
завідувач кафедри публічного
управління та адміністрування,
д.держ.упр., доцент

_____ Е.В. Щепанський